PROFIADAU NIWEIDIOL MEWN PLENTYNDOD
ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES

Adolygiad o Torri Tir Newydd

Awduron: Joanne C. Hopkins, Amira Assami

Awduron: Joanne C. Hopkins

Amira Assami

Diolchiadau

Hoffem ddiolch i Iechyd Cyhoeddus Cymru am ariannu'r adroddiad hwn a swyddogion Llywodraeth Cymru a'r Swyddfa Gartref am eu cyfraniadau i'r gwerthusiad hwn, ynghyd â gwybodaeth ac adnoddau. Hoffem hefyd ddiolch i'r grŵp goruchwylio Yasmin Khan (Cynghorydd Cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar gyfer Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol), Shyam Vining (Llywodraeth Cymru), Anne Hubbard (Partneriaeth Mewnfudo Strategol Cymru) a Lara Snowdon (Uned Atal Trais Cymru) am gymorth ac arweiniad.

Hoffem hefyd estyn diolch arbennig i Heddwen Daniel a Chymorth i Fenywod Cymru am eu cyfraniadau, ac ar gyfer hwyluso mynediad at brofiadau goroeswyr a sicrhau bod eu llais yn cael ei gynnwys yn y gwerthusiad hwn trwy ddarparu astudiaethau achos.

Cynhyrchwyd yr adroddiad gan y Ganolfan Cymorth Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod Cymru gydag arian gan Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Canolfan Cymorth Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACE) Cymru: Sefydlwyd Canolfan Cymorth ACE Cymru yn 2017 i gefnogi gweithwyr proffesiynol, sefydliadau a'r gymuned i helpu i greu Cymru sy'n ymwybodol o ACE. Eu cenhadaeth yw taclo, lliniaru ac atal ACE trwy rannu syniadau a dysgu, a herio a newid ffyrdd o weithio, fel y gallwn gyda'n gilydd dorri cylch ACE. Ariennir Canolfan Cymorth ACE gan Lywodraeth Cymru ac mae'n gweithio'n agos ag arweinwyr ar draws sefydliadau cyhoeddus a'r trydydd sector i ddatblygu a darparu'r agenda ACE, gan gynnwys cyfiawnder ieuenctid, tai, awdurdodau lleol, cyrff iechyd, addysg a chwaraeon, yn ogystal â'r gymuned leol. Cynhelir Canolfan Cymorth ACE gan Iechyd Cyhoeddus Cymru ac mae'n rhan o Ganolfan Gydweithredu Sefydliad Iechyd y Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant.

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â'r Ganolfan Cymorth ACE

Cyfeiriad: Llawr 5, 2 Capital Quarter, Stryd Tyndall, Caerdydd, CF10 4BZ

E-bost: ACE@wales.nhs.uk

Gwefan www.aceawarewales.com

ISBN: 978-1-78986-154-397

© 2021 Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Gellir atgynhyrchu'r deunydd a gynhwysir yn y ddogfen hon o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored (OGL) www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/ ar yr amod y caiff ei wneud yn gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Cydnabyddiaeth i'w nodi i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru. Oni noder fel arall, mae'r hawlfraint yn y trefniant teipograffyddol, y dyluniad a'r cynllun yn perthyn i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Cynnwys

Crynodeb Gweithredol 2

Cyflwyniad 4

Amcanion 5

Dulliau 6

Torri Tir Newydd 7

Beth sydd wedi Newid er 2013? 8

- Persbectif Byd-eang 8
- Cynnydd Llywodraeth y DU a Chymru 9
- Strategaeth VAWG Llywodraeth y DU (2016-2020) 10
- Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015........ 10
- Cynllun Cenedl Noddfa 2019 12
- Ymchwil Ehangach 13
- Data a Chyffredinrwydd 14

Archwilio Effaith Covid-19 ar VAWDASV mewn Cymunedau sy'n Fewnfudwyr, Ffoaduriaid a Cheiswyr Lloches 16

- COVID-19 DU a Chymru 16
- Cyllid y Swyddfa Gartref i gefnogi Menywod sy'n Ffoaduriaid yn ystod Covid-19........ 20

Cynnydd yn Erbyn Argymhellion 21

Canfyddiadau 37

Casgliad 38

Cyfeiriadau 39

Crynodeb Gweithredol

Cefndir

Yn 2013, comisiynodd Partneriaeth Mewnfudo Strategol Cymru (WSMP), gyda chyllid gan y Swyddfa Gartref a chefnogaeth gan Lywodraeth Cymru, ymchwil i drais yn erbyn menywod a merched sy'n fewnfudwyr, yn ffoaduriaid ac yn geiswyr lloches yng Nghymru. Cynhaliwyd yr ymchwil gan Anne Hubbard, Cyfarwyddwr y WSMP, a Dr Joanne Payton a Dr Amanda Robinson o Brifysgol Caerdydd. Nod yr ymchwil hon oedd edrych yn fanylach ar y ffaith bod y WSMP wedi nodi trais ar sail rhyw fel mater difrifol i fenywod a merched mewn cymunedau sy'n ceisio lloches, ffoaduriaid a mewnfudwyr, a gymhlethwyd oherwydd rhwystrau i gael mynediad at gefnogaeth ac amddiffyniad.

Er 2013 bu rhai datblygiadau sylweddol mewn polisi a deddfwriaeth gan Lywodraethau'r DU a Chymru. Mae deddfwriaeth bellach ar waith ar gyfer Cymru a Lloegr gan gynnwys troseddau penodol o stelcio, priodas dan orfod, methu ag amddiffyn rhag Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod (FGM) a cham-drin delweddau personol, yn ogystal â'r drosedd cam-drin yn y cartref i ddal ymddygiad gorfodi neu reoli mewn perthynas agos neu deuluol. Yn 2015 cyflwynwyd y Ddeddf Caethwasiaeth Fodern nodedig, ynghyd â Gorchmynion Diogelu FGM a dyletswydd adrodd orfodol FGM. Yng Nghymru, gwelsom hefyd gyflwyno Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (Cymru) yn 2015 (VAWDASV). Mae chwiliad o wefan legislation.gov.uk yn canfod 23 canlyniad o ddeddfwriaeth sylfaenol ac eilaidd y DU yn ymwneud â thrais yn y cartref o 2013.

Y gobaith yw y bydd yr adolygiad hwn o'r argymhellion yn 2021 yn gallu darparu diweddariad ar argymhellion yr adroddiad gwreiddiol; ond hefyd myfyrio ar y cynnydd a wnaed yng ngoleuni profiad y pandemig COVID-19.

Dulliau

Mabwysiadwyd dull dulliau cymysg o gasglu data gan gynnwys casglu data meintiol eilaidd, cyfweliadau lled-strwythuredig gyda gweithwyr proffesiynol, ac adolygiad o lenyddiaeth a dogfennau polisi. Ni chynhwyswyd casglu data meintiol fel rhan o'r adolygiad, ond mae wedi ystyried data a gasglwyd fel mater o drefn gan Uned Atal Trais Cymru ar lefelau trais yng Nghymru, Llywodraeth Cymru ac asiantaethau statudol a gwirfoddol ehangach.

Cynhaliwyd cyfweliadau lled-strwythuredig gyda gweithwyr proffesiynol a'r rheini sy'n gweithio gyda menywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid neu geiswyr lloches trwy wasanaethau aelodau Cymorth i Fenywod Cymru. Roedd y rhain yn wirfoddol a gyda chaniatâd. Gwahoddwyd y Swyddfa Gartref, Llywodraeth Cymru, y pedwar heddlu, awdurdodau lleol, Cymorth i Fenywod Cymru a'r holl asiantaethau eraill y rhoddwyd argymhellion penodol iddynt yn adroddiad 2013 i roi'r diweddaraf ar y cynnydd mewn cyfarfodydd gyda'r ymchwilwyr, a thrwy gyfrwng ysgrifenedig. Ar ddechrau'r astudiaeth, y gobaith oedd y byddai cyfle i gyfweld menywod a merched sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches yn uniongyrchol am eu profiadau o gael mynediad at wasanaethau yn ystod COVID-19. Yn anffodus ar adeg cynnal yr ymchwil, gosodwyd cyfyngiadau cenedlaethol ac nid oedd trafodaethau wyneb yn wyneb yn gallu digwydd.

Canfyddiadau

Gwnaed cynnydd sylweddol mewn rhai meysydd, gyda chyflwyniad deddfwriaeth a pholisi. Ond mae yna feysydd o hyd a allai fod angen gwaith ac ymchwil pellach. Mae'r rhain wedi'u nodi naill ai gan ddiffyg ymateb neu wybodaeth, neu o ganlyniad i'r broses werthuso.

a. **Dim Hawl i Arian Cyhoeddus (NRPF).** Nododd argymhellion gwreiddiol adroddiad 2013 argymhellion ar gyfer Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru ar NRPF, ac eto mae'n ymddangos bod hyn yn dal i ddisgyn trwy'r bwlch o gyfrifoldeb datganoledig/heb ei ddatganoli. Mae Llywodraeth

Cymru yn nodi'n glir mai cyfrifoldeb y Swyddfa Gartref yw hyn. Er bod hyn yn wir am fewnfudo, o ran gwasanaethau cymorth, gallai Llywodraeth Cymru sicrhau bod cyllid ar gael i'r rheini â NRPF pe bai'n dewis gwneud hynny. Mae gwaith a wnaed gan Bartneriaeth Mewnfudo Strategol Cymru fel yr argymhellir yn dal i ddangos ein bod yn aneglur ynghylch y data, faint o bobl sydd â NRPF ac mae tystiolaeth gan Gymorth i Fenywod Cymru yn dangos bod cael mynediad i unrhyw lety neu gefnogaeth yn anodd dros ben i fenywod yn y sefyllfa hon. Roedd y cwestiwn o gyllid ar gyfer darpariaeth ffoaduriaid i fenywod a merched yn fater mor fawr yn 2013 ag y mae yn 2021, gyda'r astudiaethau achos yn dangos yr heriau y mae staff llinell gymorth yn eu hwynebu wrth sicrhau lleoedd.

b. **Data.** Rydym yn deall cyffredinrwydd byd-eang trais, ond llai am gyffredinrwydd trais yn ein cymunedau. Mae angen mwy o waith i ddatblygu systemau gwybodaeth, gwyliadwriaeth a rhannu data a all nodi a dadansoddi data ansoddol a meintiol er mwyn sicrhau nad yw profiadau cymunedau amrywiol ac ymylol yn cael eu heithrio. Mae hyn yn golygu, lle mae gennym y data ar droseddau a gofnodwyd gan yr heddlu, ac atgyfeiriadau llinell gymorth y dylem geisio deall lle bo hynny'n bosibl sut y gallem nodi lle mae cymunedau penodol wedi cael eu heffeithio. Efallai y bydd hyn yn gofyn am ddefnyddio dulliau cipio data meddalach o ymgysylltu â'r cymunedau eu hunain ac adroddiadau mwy penodol gan asiantaethau arbenigol sy'n gweithio gyda'r cymunedau hyn yng Nghymru.

c. **Cynnwys pob asiantaeth.** Roedd rhai asiantaethau yn ei chael hi'n anodd rhoi diweddariad ar eu hargymhellion. Mae angen mwy o waith i ddeall pa gynnydd a wnaed ym maes plismona yng Nghymru a'r gwasanaethau cymdeithasol yn benodol gan nad oedd y gwerthusiad hwn yn gallu adrodd ar y meysydd hyn.

d. **Anweledigrwydd menywod a merched sy'n fewnfudwyr** gan gynnwys y rheini o'r gymuned Teithwyr Sipsiwn Roma, gweithwyr sy'n fewnfudwyr a thymhorol, myfyrwyr ac eraill ar fisâu dros dro. Ychydig o dystiolaeth a ganfu'r adolygiad hwn o waith sydd wedi mynd i'r afael â phrofiad penodol y grwpiau hyn yn uniongyrchol mewn perthynas â VAWDASV.

e. **Diffyg cydgysylltiad rhwng ymrwymiadau'r Cynllun Cenedl Noddfa ar VAWDASV a pholisi VAWDASV yn Llywodraeth Cymru.** Mae'r cynllun a'r strategaeth genedlaethol fel ei gilydd yn cynnwys ymrwymiadau allweddol sy'n croesi rhwng meysydd polisi ond nid yw cysylltu'r rhain, a'r VAWDASV a'r sectorau ffoaduriaid yn ymddangos yn glir mewn strwythurau llywodraethu. Mae yna hefyd ddatgysylltiad â'r gwaith cydraddoldeb ehangach a llai o welededd ar brofiad menywod hŷn, LHDTI, neu fenywod a merched anabl, cyflawnwyr, a'r profiad o droseddau casineb ac aflonyddu rhywiol sy'n gysylltiedig â hil. Mae hyn wedi arwain at adael ymrwymiadau'n mynd rhagddynt neu ddim yn cael eu dwyn ymlaen yn amlwg yn y Cynllun Cenedl Noddfa a strategaeth genedlaethol VAWDASV.

f. **Diffyg ymwybyddiaeth o ddyletswyddau Gwasanaethau Cymdeithasol o dan ddeddfwriaeth Cymru.** Fel y dangosir yn yr Astudiaeth Achos lle mae gweithiwr cymdeithasol yn dweud ei fod yn "fwy o fater DV" [Trais yn y Cartref] (ac felly nid o fewn ei gylch gwaith). Mae Llywodraeth Cymru wedi comisiynu Rhwydwaith NRPF i ddarparu hyfforddiant ar hyn, a ddaeth i ben yn ddiweddar. Ond mae'r adolygiad hwn yn canfod bod mwy o waith i'w wneud i sicrhau bod gwell dealltwriaeth o'r dyletswyddau o dan y Ddeddf, nad ydyn nhw'n cael eu crybwyll yn y diweddariad gan Lywodraeth Cymru mewn perthynas â gwasanaethau cymdeithasol ac awdurdodau lleol.

g. **Diffyg llywodraethu ar y cyd** o amgylch VAWDASV, Trais yn erbyn Menywod a Merched (VAWG) a mewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Er bod y Swyddfa Gartref yn mynychu'r Tasglu Gweinidogol ar Ffoaduriaid a Cheiswyr Lloches, nid oes fforwm sy'n dwyn ynghyd swyddogion y ddwy lywodraeth ar y mater penodol hwn.

Casgliad

Mae'r adolygiad hwn wedi canfod y gwnaed rhywfaint o gynnydd gwirioneddol o ran deddfwriaeth o ran awdurdodaethau a pholisi, arweiniad a phroses llywodraethau Cymru a'r DU sydd wedi bwrw ymlaen â sawl agwedd ar y gwaith hwn. Mae'r bylchau wedi'u nodi yn y canfyddiadau, a gellir bwrw ymlaen â gwaith pellach i gau'r rhain ac adrodd yn erbyn cynnydd trwy adolygiad Strategaeth VAWDASV Genedlaethol Cymru a gynhelir yn 2021.

Cyflwyniad

Yn 2013, comisiynodd Partneriaeth Mewnfudo Strategol Cymru[i] (WSMP), gyda chyllid gan y Swyddfa Gartref a chefnogaeth gan Lywodraeth Cymru, ymchwil i drais yn erbyn menywod a merched sy'n fewnfudwyr, yn ffoaduriaid ac yn geiswyr lloches yng Nghymru. Cynhaliwyd yr ymchwil gan Anne Hubbard, Cyfarwyddwr y WSMP, a Dr Joanne Payton a Dr Amanda Robinson o Brifysgol Caerdydd. Nod yr ymchwil hon oedd edrych yn fanylach ar y ffaith bod y WSMP wedi nodi trais ar sail rhyw fel mater difrifol i fenywod a merched mewn cymunedau sy'n ceisio lloches, ffoaduriaid a mewnfudwyr, a gymhlethwyd oherwydd rhwystrau i gael mynediad at gefnogaeth ac amddiffyniad[1].

Yn ystod eu gwaith i ddatblygu rhwydwaith Dim Hawl i Arian Cyhoeddus (NRPF) Cymru, trwy ymgysylltu â menywod sy'n ffoaduriaid a chydweithio â phartneriaid fel Cymorth i Fenywod Cymru a BAWSO, daeth y WSMP yn fwyfwy ymwybodol bod menywod a merched â statws mewnfudo ansicr yn wynebu problemau difrifol wrth gyrchu a derbyn cefnogaeth, sy'n wahanol i rai menywod a anwyd ym Mhrydain ac sydd angen sylw a datblygu polisi i alluogi'r grŵp hwn i gael mynediad at wasanaethau. Nod yr adroddiad oedd dangos y gall statws mewnfudo ansicr hefyd beri neu wneud menywod *yn fwy agored i niwed* i fathau o drais, niwed a chamfanteisio. Bwriad yr ymchwil oedd llenwi bwlch tystiolaeth yng Nghymru, a nodi materion o fewn rhai cymunedau sy'n fewnfudwyr i lywio polisi Cymru[1].

Cyhoeddwyd yr adroddiad yn 2013, a chynhaliwyd adolygiad anffurfiol o gynnydd yn erbyn argymhellion yn 2015, gan ddefnyddio trefniadau llywodraethu'r WSMP, ond ni chyhoeddwyd diweddariad ffurfiol. Mae'r adroddiad wedi aros fel un o'r unig astudiaethau yn y DU ar brofiad menywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches, y cyfeirir ato mewn cyhoeddiadau nodedig gan gynnwys gwaith Hibo Wadere yn ei llyfr 'Cut' sy'n disgrifio ei chyfrif personol o Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod[2].

Yn ystod 2015, roedd yr adroddiad yn rhan o waith y Swyddfa Gartref mewn Cynllun Gweithredu Rhyw Lloches. Gwnaed yr ymrwymiad hwn trwy'r Fforwm Rhanddeiliaid Ceiswyr Lloches Cenedlaethol, a chynhwyswyd argymhellion o'r adroddiad hwn mewn nifer o'r camau gweithredu a gellir eu gweld yn ddiweddarach yn cael eu hymgorffori yn y canllawiau ar gyfer gweithwyr achos Lloches 'Gender in the Asylum System', a gyhoeddwyd yn 2018[ii]. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru hefyd eu cynllun Cenedl Noddfa yn 2019, sy'n cynnwys argymhelliad i ailedrych ar adroddiad Torri Tir Newydd i ddarganfod y camau y gallai'r llywodraeth eu cymryd yn ystod 2019. Nid yw'n glir a gynhaliwyd unrhyw adolygiad o'r fath[iii].

Y gobaith yw y bydd yr adolygiad hwn o'r argymhellion yn 2021 yn gallu darparu diweddariad ar argymhellion yr adroddiad gwreiddiol; ond hefyd myfyrio ar y cynnydd a wnaed yng ngoleuni profiad y pandemig COVID-19. Nododd Cymorth i Fenywod Cymru nifer o feysydd pwysig sy'n berthnasol i'r ddealltwriaeth o brofiad menywod a merched sy'n fewnfudwyr, yn ffoaduriaid ac yn geiswyr lloches ar hyn o bryd. Mae'r rhain yn cynnwys mwy o alwadau i'r Llinell Gymorth a gwefan Byw Heb Ofn yn ystod y cyfnod clo cyntaf yng Nghymru[iv], a thystiolaeth i ddangos cymhlethdod cynyddol o alwadau, oedd yn aml yn cymryd mwy o amser, a cham-drin mwy mynych. Nodwyd hefyd bod gwasanaethau sy'n ceisio ymgysylltu â chymunedau Du a Lleiafrifoedd Ethnig (BME), yn wynebu mater aml-haenog gyda chyfathrebu a chysylltiad, lle cafodd lleoedd ar gyfer cyswllt wyneb yn wyneb eu dileu ac roedd chyswllt digidol a ffôn yn teimlo'n aneffeithiol, yn enwedig gyda rhwystr iaith. Mae'r adroddiad hwn hefyd yn ceisio adlewyrchu'r hyn y mae hyn wedi'i olygu i fenywod mewn cymunedau sy'n fwy dibynnol ar y cyswllt wyneb yn wyneb hwnnw, ac ymdrin ag ansicrwydd ac ofn ynghylch statws mewnfudo, ac yn arbennig y rhai sydd â NRPF[3].

Swyddogaeth heb ei datganoli yw mewnfudo a chyfrifoldeb Llywodraeth y DU ydyw, gan gynnwys polisi lloches, sy'n cynnwys gwneud penderfyniadau am geisiadau lloches, darparu cefnogaeth a llety i geiswyr

i Am ragor o wybodaeth, ewch i https://www.wlga.wales/wales-strategic-migration-partnership

ii Gweler https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/699703/gender-issues-in-the-asylum-claim-v3.pdf

iii Am Gynllun Cenedl Noddfa Llywodraeth Cymru gweler https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-03/nation-of-sanctuary-refugee-and-asylum-seeker-plan_0.pdf

iv I gael gwybodaeth am Gymorth i Fenywod Cymru a'r Llinell Gymorth Byw Heb Ofn gweler https://www.welshwomensaid.org.uk/

lloches, a gweithredu cynlluniau ailsefydlu ffoaduriaid. Fodd bynnag, fel y mae Cynllun Cenedl Noddfa Llywodraeth Cymru yn cydnabod, mae gan Lywodraeth Cymru gyfrifoldeb i gefnogi mewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches fel aelodau o gymdeithas Cymru, a'r gwasanaethau y mae angen iddynt eu cyrchu. Hefyd, cyflwynodd Llywodraeth Cymru ei deddfwriaeth ei hun ar ffurf y Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (VAWDASV) yn 2015, ac wrth gomisiynu canllawiau a gyhoeddwyd yn 2019, mae'n glir ynghylch ystyried anghenion, materion a rhwystrau'r rhai a ddiogelir gan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 (ac mae'n rhestru'n benodol mewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches)[4]. Y gobaith yw y bydd y gwerthusiad hwn hefyd yn helpu i gefnogi'r adolygiad o Strategaeth VAWDASV, ac yn sicrhau bod anghenion menywod a merched yn cael eu cydnabod a'u cefnogi'n llawn o fewn y maes polisi hwnnw wrth symud ymlaen a gan fod y DU bellach wedi gadael yr Undeb Ewropeaidd, ar adeg ansicr ac ansefydlog iawn i bobl sy'n fewnfudwyr.

Amcanion

Amcanion yr adolygiad oedd:

1. Deall maint y niwed y mae menywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches yn ei ddioddef yng Nghymru, gan dynnu sylw at eu gwendidau penodol mewn perthynas â thrais ac effaith y pandemig presennol, gan gynnwys ar iechyd meddwl a llesiant.

2. Adolygu cynnydd yn erbyn argymhellion adroddiad 2013, i dynnu sylw at ble mae cynnydd wedi'i wneud.

3. Nodi meysydd lle mae angen gweithredu o hyd, ac unrhyw argymhellion newydd o ganlyniad i ddeall profiad y menywod hyn yn ystod y pandemig, a'n gwybodaeth gynyddol am effaith anghymesur COVID-19 ar BME, a phobl o gymunedau mwy difreintiedig yn Cymru.

4. Llywio'r cynllun gweithredu i fynd i'r afael â'r pryderon hyn i Gymru fel rhan o ymateb Llywodraeth Cymru i COVID-19 ac ymrwymiadau 'Cynllun Cenedl Noddfa', gan gynnwys cysylltiadau penodol â ffactorau gwaethygol tlodi, gwahaniaethu, stigma o amgylch iechyd meddwl.

5. Llywio ymyrraeth a chamau ataliol gyda'r nod o leihau nifer yr achosion ac effaith trais ar gyfer rhai o'r rhai mwyaf agored i niwed o ail a thrydedd don bosibl o fesurau cyfnod clo trwy:
    a. Ystyried 'yr hyn sy'n gweithio' wrth gefnogi menywod a merched pan fydd angen lliniaru effeithiau'r trais y maent wedi'i brofi;
    b. Llywio atal a chymorth cynnar i gymunedau sy'n llai tebygol o gael gafael ar gymorth prif ffrwd neu wasanaethau digidol/ar-lein ac sy'n dibynnu ar ymatebion a arweinir gan y gymuned
    c. Llywio argymhellion polisi i is-grŵp VAWDASV Llywodraeth Cymru ar blant a phobl ifanc, a'r Grŵp Arweinyddiaeth Cam-drin ar Sail Anrhydedd mewn perthynas ag Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod, Priodas dan Orfod a Thrais ar sail Anrhydedd fel y'i gelwir.
    d. Darparu argymhellion polisi i gefnogi ymatebion ehangach y llywodraeth ac asiantaethau i ddiogelu plant ac oedolion yn y pandemig, penderfyniadau comisiynu ac ariannu ar gyfer gwasanaethau arbenigol yng Nghymru, a galluogi rhoi cynlluniau adfer cadarn ar waith.

Dulliau

Mabwysiadwyd dull dulliau cymysg o gasglu data gan gynnwys casglu data meintiol eilaidd, cyfweliadau lled-strwythuredig gyda gweithwyr proffesiynol, ac adolygiad o lenyddiaeth a dogfennau polisi. Ni chynhwyswyd casglu data meintiol fel rhan o'r adolygiad, ond mae wedi ystyried data a gasglwyd fel mater o drefn gan Uned Atal Trais Cymru ar lefelau trais yng Nghymru, Llywodraeth Cymru ac asiantaethau statudol a gwirfoddol ehangach.

Cynhaliwyd cyfweliadau lled-strwythuredig gyda gweithwyr proffesiynol a'r rheini sy'n gweithio gyda menywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid neu geiswyr lloches trwy wasanaethau aelodau Cymorth i Fenywod Cymru. Roedd y rhain yn wirfoddol a gyda chaniatâd. Gwahoddwyd y Swyddfa Gartref, Llywodraeth Cymru, y pedwar heddlu, awdurdodau lleol, Cymorth i Fenywod Cymru a'r holl asiantaethau eraill y rhoddwyd argymhellion penodol iddynt yn adroddiad 2013 i roi'r diweddaraf ar y cynnydd mewn cyfarfodydd gyda'r ymchwilwyr, a thrwy gyfrwng ysgrifenedig. Ar ddechrau'r astudiaeth, y gobaith oedd y byddai cyfle i gyfweld menywod a merched sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches yn uniongyrchol am eu profiadau o gael mynediad at wasanaethau yn ystod COVID-19. Yn anffodus ar adeg cynnal yr ymchwil, gosodwyd cyfyngiadau cenedlaethol ac nid oedd trafodaethau wyneb yn wyneb yn gallu digwydd. Barnwyd bod mynediad digidol i'r grŵp hwn hefyd yn rhy heriol, o ystyried yr angen i sicrhau caniatâd gwybodus a mynediad at gefnogaeth angenrheidiol gan gynnwys cyfieithu ar y pryd. Fodd bynnag, darparwyd astudiaethau achos a defnyddiwyd tystiolaeth eilaidd i sicrhau bod lleisiau menywod a merched eu hunain yn cael eu cynnwys.

Torri Tir Newydd

Yn 2013, noddodd y Swyddfa Gartref a Llywodraeth Cymru ymchwil ar y cyd gan y WSMP i brofiadau trais yn erbyn menywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches yng Nghymru. Roedd yn astudiaeth arloesol ar y pryd ac mae'n parhau i fod yr unig ymchwil yng Nghymru i drais a brofwyd gan y grŵp hwn o fenywod a merched. Archwiliodd yr adroddiad ystod o faterion a phrofiadau gan gynnwys digwyddiadau o gam-drin yn y cartref yn y wlad gartref, sut mae hyn yn cael ei archwilio ym mhroses lloches Llywodraeth y DU gan gynnwys trawmateiddio yn ystod y cyfweliad, ynghyd â threfniadau ar gyfer tai a chymorth. Roedd yn ymdrin ag ystod o fathau penodol o drais a chamfanteisio fel masnachu mewn pobl, profiadau ceiswyr lloches LHDT, y rhai â NRPF, plant a darparu gwasanaethau arbenigol. Helpodd yr adroddiad ymchwil i lenwi bwlch tystiolaeth yng Nghymru, a nododd faterion o fewn rhai cymunedau sy'n fewnfudwyr er mwyn sicrhau nad yw'r materion penodol a chymhleth iawn hyn yn cael eu hesgeuluso ym mholisi Cymru. Roedd yn uniongyrchol berthnasol i nodau strategol y Swyddfa Gartref a Llywodraeth Cymru i ddod â thrais yn erbyn menywod i ben.

Gwnaeth 'Torri Tir Newydd' sawl argymhelliad ar gyfer ystod o bartneriaid gan gynnwys y Swyddfa Gartref; mewn perthynas â chyfweld menywod a merched sydd wedi profi trais, galw ar adolygiad o ganllawiau'r Swyddfa Gartref a hyfforddiant ar gynnal y cyfweliad lloches. Galwodd yr adroddiad hefyd ar i Lywodraeth Cymru, yng nghyd-destun ei gwaith arloesol ar gam-drin yn y cartref[v], i sicrhau bod pob menyw yng Nghymru yn rhannu'r hawl i fod yn ddiogel trwy gymryd camau i ymestyn yr amddiffyniadau y mae mwyafrif y menywod yn eu mwynhau i'r menywod a'r merched mwyaf agored i niwed yng Nghymru. Roedd yr adroddiad hefyd yn cynnwys nifer o argymhellion ar gyfer awdurdodau lleol, iechyd, yr heddlu a gwasanaethau arbenigol. Datblygwyd cynllun gweithredu ond ni chafwyd monitro cyson o hyn ar ôl 2015 oherwydd diffyg capasiti.

v Sylwer bod hyn cyn cyflwyno Deddf VAWDASV, a defnyddiwyd cam-drin yn y cartref yn adroddiad 2013.

Beth sydd wedi newid ers 2013?

Persbectif Byd-eang

Yn ‘Y Strategaeth Genedlaethol ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol - 2016 - 2021’, neu Strategaeth VAWDASV, mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod yng Nghymru - yn gyson â gweddill y byd - bod trais yn erbyn menywod yn torri hawliau dynol ac yn achos a chanlyniad anghydraddoldeb rhwng menywod a dynion, ac mae’n digwydd i fenywod oherwydd eu bod yn fenywod a bod menywod yn cael eu heffeithio’n anghymesur gan bob math o drais[5].

Mae Datganiad y Cenhedloedd Unedig yn diffinio trais yn erbyn menywod fel a ganlyn:

- Pob gweithred o drais ar sail rhyw sy’n arwain at, neu’n debygol o arwain at, niwed neu ddioddefaint corfforol, rhywiol, seicolegol neu economaidd i fenywod, gan gynnwys bygythiadau o weithredoedd o’r fath, gorfodaeth neu amddifadedd rhyddid mympwyol, p’un a yw’n digwydd yn gyhoeddus neu mewn bywyd preifat.

Bydd hyn yn cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i:

a. Trais corfforol, rhywiol a seicolegol sy’n digwydd yn y teulu, gan gynnwys curo, cam-drin plant benywaidd yn rhywiol ar yr aelwyd, trais sy’n gysylltiedig â gwaddol, treisio priodasol, Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod ac arferion traddodiadol eraill sy’n niweidiol i fenywod, trais nad yw gan gymar a thrais sy’n gysylltiedig â chamfanteisio;

b. Trais corfforol, rhywiol a seicolegol sy’n digwydd yn y gymuned gyffredinol, gan gynnwys treisio, cam-drin rhywiol, aflonyddu rhywiol a bygwth yn y gwaith, mewn sefydliadau addysgol ac mewn mannau eraill, masnachu mewn menywod a phuteindra gorfodol;

c. Trais corfforol, rhywiol a seicolegol a gyflawnir neu a gydoddefwyd gan y Wladwriaeth, lle bynnag y mae’n digwydd.

Ar lefelau byd-eang, Ewropeaidd a chenedlaethol, mae deddfwriaeth a pholisi yn cydnabod bod trais yn erbyn menywod, cam-drin yn y cartref a thrais rhywiol yn gweithredu fel modd o reolaeth gymdeithasol sy’n cynnal cysylltiadau pŵer anghyfartal rhwng menywod a dynion ac yn atgyfnerthu statws israddol menywod. O’r herwydd, mae VAWDASV yn aml yn cael ei ddisgrifio fel achos a chanlyniad anghydraddoldeb rhwng y rhywiau.

Mae’r gymuned ryngwladol wedi cydnabod pwysigrwydd mynd i’r afael â thrais yn erbyn menywod a merched trwy sawl confensiwn, polisi a fframwaith fel y Confensiwn ar Ddileu Pob Math o Wahaniaethu yn erbyn Menywod (CEDAW)[vi] Llwyfan Gweithredu Beijing[vii], ac Agenda 2030 ar gyfer Datblygu Cynaliadwy (2015)[viii]. Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau (CRPD) a’i Brotocol Dewisol[ix] a Chonfensiwn Istanbul ar Atal a Brwydro yn erbyn Trais yn erbyn Menywod a Merched[x].

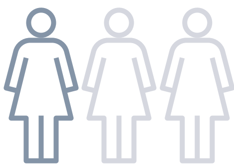

Ac eto er gwaethaf yr holl ymdrechion hyn, mae trais ar sail rhyw (GBV) neu VAWG yn dal i effeithio ar 1 o bob 3 merch yn ystod eu hoes.

vi I gael mwy o wybodaeth am CEDAW https://rm.coe.int/168046031c
vii Llwyfan Gweithredu Beijing https://beijing20.unwomen.org/cy/about
viii Agenda 2030 ar gyfer Datblygu Cynaliadwy https://www.undp.org/content/undp/en/home/2030-agenda-for-sustainable-development.html
ix Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau (CRPD) a’i Brotocol Dewisol https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html
x Confensiwn Istanbul: https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home

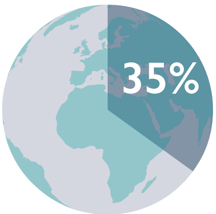

Mae **35% o fenywod ledled y byd** wedi profi naill ai trais corfforol a/neu rywiol gan gymar agos neu drais rhywiol gan rywun nad yw'n bartner iddynt[5].

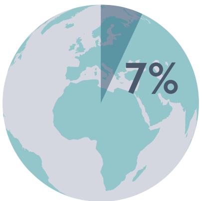

Yn fyd-eang, mae rhywun heblaw partner wedi ymosod yn rhywiol ar **7% o fenywod**[5].

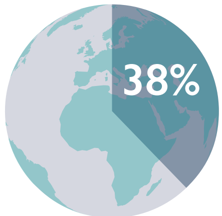

Yn fyd-eang, mae **38% o lofruddiaethau menywod** yn cael eu cyflawni gan bartner agos[5].

Mae **200 miliwn o fenywod** wedi profi anffurfio/torri organau cenhedlu menywod[6].

At hynny, amcangyfrifir bod **40.3 miliwn o bobl yn cael eu caethiwo** lle mae **71% yn fenywod**[7].

Mae'r mater hwn nid yn unig yn ddinistriol i oroeswyr trais a'u teuluoedd, ond mae hefyd yn golygu costau cymdeithasol ac economaidd sylweddol. Mewn rhai gwledydd, amcangyfrifir bod VAWG yn costio hyd at 3.7% o'u CMC i wledydd, sy'n fwy na dwbl yr hyn y mae'r rhan fwyaf o lywodraethau'n ei wario ar addysg. Ar y cyfan, yn y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2017, amcangyfrifir bod cam-drin yn y cartref wedi costio dros £66 biliwn yng Nghymru a Lloegr yn ôl adroddiad gan y Swyddfa Gartref[8]. Mae'r costau'n gysylltiedig â darparu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol ac maent yn cynnwys costau cyfreithiol. Fodd bynnag, nid ydynt yn cynnwys y gost i'r dioddefwyr o ran potensial nas cyflawnwyd a'r effaith ar eu llesiant corfforol, emosiynol a meddyliol hirdymor.

O arwyddo a chadarnhau Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Ddileu Pob Math o Wahaniaethu yn erbyn Menywod (CEDAW) a chytuniadau rhyngwladol eraill sy'n gyfreithiol rwymol, i bolisïau, strategaethau a deddfwriaethau a roddwyd ar waith gan Lywodraethau'r DU a Chymru, mae mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched wedi dod yn rhan o'r agenda wleidyddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf ac mae bellach yn flaenoriaeth allweddol i'r ddwy lywodraeth.

Cynnydd Llywodraeth y DU a Chymru

Er 2013 bu rhai datblygiadau sylweddol mewn polisi a deddfwriaeth gan lywodraethau'r DU a Chymru. Mae deddfwriaeth bellach ar waith ar gyfer Cymru a Lloegr gan gynnwys troseddau penodol o stelcio, priodas dan orfod, methu ag amddiffyn rhag FGM a cham-drin delweddau personol, yn ogystal â'r drosedd cam-drin yn y cartref i ddal ymddygiad gorfodi neu reoli mewn perthynas agos neu deuluol. Yn 2015 cyflwynwyd y Ddeddf Caethwasiaeth Fodern nodedig, ynghyd â Gorchmynion Amddiffyn FGM a dyletswydd adrodd orfodol FGM. Yng Nghymru, gwelsom hefyd gyflwyno Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (Cymru) yn 2015. Mae chwiliad o wefan legislation.gov.uk yn canfod 23 canlyniad o ddeddfwriaeth sylfaenol ac eilaidd y DU yn ymwneud â thrais yn y cartref o 2013[xi]. Mae'r Consesiwn Trais yn y Cartref Amddifad (DDVC)[xii] sef y Prosiect Sojourner gynt, yn aros yn ei le ac yn galluogi partneriaid/priod dinasyddion Prydain neu bobl â chaniatâd amhenodol i aros (ILR) a menywod ar fisâu priod i gael gafael ar arian cyhoeddus am 3 mis os ydynt yn gymwys i wneud cais am ILR o dan y Rheol Trais yn y Cartref. Mae amddifadedd yn y cyd-destun hwn yn ystyriaeth gymhleth, ac mae wedi'i nodi yng nghanllawiau llywodraeth y DU[xiii]. Ar gyfer goroeswyr masnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern mae pecyn o

xi Gellir dod o hyd i'r holl ddeddfwriaeth yn www.legislation.gov.uk

xii Consesiwn DDV: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/679269/victims-of-domestic-violence-and-abuse-DDV-concession-v1_0.pdf

xiii Am ragor o wybodaeth ynghylch sut yr asesir amddifadedd gweler: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/845235/assessing-destitution-v3.0-ext.pdf

gymorth arbenigol y gellir ei gyrchu ar ôl atgyfeirio i'r Mecanwaith Cyfeirio Cenedlaethol a phenderfyniad sail rhesymol gadarnhaol wrth iddynt aros am benderfyniad sail bendant. Wedi hynny gallant wneud cais am ILR dewisol.

Strategaeth VAWG y DU (2016-2020)

Mae Strategaeth y DU i Ddod â Thrais yn erbyn Menywod a Merched i Ben (2016-2020)[xiv] yn darparu trosolwg o'r ystod eang o gamau yr ymrwymodd y llywodraeth i'w cymryd dros gyfnod o bedair blynedd i ddod â thrais yn erbyn menywod a merched i ben. Mae'r Strategaeth yn cynnwys adran sy'n cyfeirio at ddatblygiad y Cynllun Gweithredu Rhyw o dan 'Improving the Asylum System' a oedd hefyd yn ystyried argymhellion Torri Tir Newydd 2013. Fodd bynnag, ymddengys bod y cynllun gweithredu wedi'i droi yn ganllaw i weithwyr achos ac nad yw wedi'i gyhoeddi ar ffurf lawn. Mae'r strategaeth hefyd yn canolbwyntio ar yr arferion traddodiadol niweidiol: FGM, cam-drin ar sail anrhydedd a phriodas dan orfod. Mae yna elfennau o'r strategaeth a'r arweiniad sy'n edrych ar gefnogaeth i geiswyr lloches sy'n adrodd am gam-drin yn y cartref, a'r disgwyliad o ariannu llety os yw'n briodol ac yn agos at wasanaethau cymorth arbenigol os mai dyna mae'r goroeswr ei eisiau.

Yn 2019 cyhoeddwyd adnewyddiad o'r Strategaeth nad yw'n sôn ymhellach am yr ymrwymiad i wella'r system loches na'r cynllun gweithredu ar sail rhyw. Ar hyn o bryd mae'r Swyddfa Gartref yn ymgynghori ar y strategaeth ar gyfer 2021-2024, a rhoddwyd cydsyniad brenhinol i'r Ddeddf Cam-drin yn y Cartref ar 29ain Ebrill 2021. Mae elfennau allweddol y Ddeddf yn cynnwys creu diffiniad statudol o gam-drin yn y cartref. Yn ystod ei daith trwy'r broses ddeddfwriaethol, mae'r Bil ac, erbyn hyn y Ddeddf, wedi cael ei beirniadu gan sefydliadau arbenigol sy'n gweithio gydag mewnfudwyr, ffoaduriaid, ceiswyr lloches a goroeswyr VAWG fel Imkaan, Cyngor y Ffoaduriaid a Southall Black Sisters am beidio â chynnwys gwelliannau a gyflwynwyd o amgylch mewnfudo a'r broses loches. Mae'r maes ffocws dadleuol mwyaf yn dal i fod o gwmpas amddifadedd menywod sydd wedi dioddef neu sydd mewn perygl o gael eu cam-drin a thrais a chamfanteisio; menywod sydd â NRPF.

Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015

Cefnogir gwaith i roi diwedd ar drais yn erbyn menywod a merched yng Nghymru gan fframwaith confensiynau rhyngwladol ac ers blynyddoedd lawer mae'r mater cymhleth hwn wedi'i flaenoriaethu yn nhirwedd ddeddfwriaethol a pholisi Cymru. Cyflwynwyd 'Strategaeth Hawl i fod yn Ddiogel' Cymru yn 2010 a nododd raglen weithredu integredig, draws-lywodraethol i fynd i'r afael â phob math o drais yn erbyn menywod a phlant. Yn 2015 cyflwynwyd Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (Cymru) ac adnewyddwyd 'Strategaeth Hawl i fod yn Ddiogel' Cymru ym mis Tachwedd 2016 a'i chyhoeddi fel Strategaeth Genedlaethol Llywodraeth Cymru ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (2016 - 2021). Yng Nghymru mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 hefyd yn nodi saith nod llesiant sy'n berthnasol i atal trais yn erbyn menywod, cam-drin yn y cartref a thrais rhywiol (VAWDASV) a chefnogi goroeswyr.

xiv Am ragor o wybodaeth gweler: https://www.gov.uk/government/publications/strategy-to-end-violence-against-women-and-girls-2016-to-2020

Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf yn ceisio sicrhau gwell ymateb gan y sector cyhoeddus i drais yn erbyn menywod, trais ar sail rhyw, cam-drin yn y cartref a thrais rhywiol.

Y nodau polisi allweddol wrth roi'r Ddeddf ar waith yw gwella trefniadau i

- hyrwyddo ymwybyddiaeth o, ac atal, amddiffyn a chefnogi dioddefwyr trais yn erbyn menywod, trais ar sail rhyw, cam-drin yn y cartref a thrais rhywiol;
- cryfhau arweinyddiaeth strategol ac atebolrwydd am drais yn erbyn menywod, trais ar sail rhyw, cam-drin yn y cartref a thrais rhywiol; a
- gwella cysondeb, ansawdd a chydgysylltiad y ddarpariaeth gwasanaeth yng Nghymru.

Mae Strategaeth Genedlaethol Llywodraeth Cymru ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (2016 - 2021) yn cydnabod pwysigrwydd ystyried effaith cymunedau BME a phwysau'r dystiolaeth sy'n nodi bod pobl sy'n uniaethu â'r grŵp hwn yn cael eu heffeithio'n anghymesur gan wahanol ffurfiau o gam-drin e.e. priodas dan orfod, trais ar sail anrhydedd fel y'i gelwir[xv], FGM, camfanteisio rhywiol ar ffurf gwaith rhyw masnachol, masnachu pobl ac ati. Mae'r gwendidau lluosog o'r cyd-destunau sy'n gorgyffwrdd hyn yn ei gwneud hi'n anoddach i fenywod ffoi rhag trais. Mae hefyd yn cydnabod y gall goroeswyr wynebu rhwystrau ychwanegol i geisio cymorth, megis gwahaniaethu ar sail hil, stereoteipio crefyddol, ofn colli anrhydedd a chael eu gwrthod gan y gymuned, a statws mewnfudo ansicr, a dim hawl i arian cyhoeddus, y gallai pob un ohonynt eu hatal rhag cael mynediad at amddiffyniad[9]. Mae ychydig neu ddim gwybodaeth am eu hawliau hefyd yn elfen allweddol o hyn.

Mae yna hefyd adran ar wahân yn y Strategaeth sy'n nodi menywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches ac yn tynnu sylw eto at bryder mawr darparwyr gwasanaeth sef eu gallu i gynorthwyo menywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches sydd wedi dioddef, neu sy'n dioddef trais yn erbyn menywod ac nad oes ganddynt hawl i arian cyhoeddus. Mae'r Strategaeth yn cydnabod y gall y grŵp hwn yn aml fod yn destun materion fel FGM, a elwir yn drais ar sail 'anrhydedd[xvi] a phriodas dan orfod, yn ogystal â'r materion sydd eisoes yn gymhleth o gam-drin domestig a thrais rhywiol. Gall materion fisa, rhwystrau diwylliannol, iaith a chyfathrebu gymhlethu ac ynysu'r menywod hyn ymhellach[9].

Yr hyn nad yw'r Strategaeth yn ei wneud yw cydnabod y natur groestoriadol rhwng y gwahanol grwpiau y mae'r dogfennau'n eu nodi a allai effeithio ar brofiad byw o drais; er enghraifft y gall menywod sy'n fewnfudwyr a ffoaduriaid a cheiswyr lloches hefyd fod yn LHDT, neu'n fenywod hŷn, neu'n fenywod anabl, neu'n blant a phobl ifanc, ac efallai y byddant yn uniaethu fel un o'r grwpiau eraill hyn yn bennaf. Gall cyflawnwyr hefyd fod o'r un cymunedau, neu'n dal i fod yn byw yn y gwledydd cartref neu wledydd tramwy. Hefyd nid yw'r rhai sydd â NRPF yn fewnfudwyr, yn ffoaduriaid neu'n geiswyr lloches yn unig; gall menywod a merched sydd wedi dod yn ddigartref hefyd fod â phrofiad VAWDASV, ond nid ydynt yn rhan o'r grŵp hwn. Darganfu adroddiad a gynhaliwyd gan y prosiect Unity yn 2019 fod "menywod, [menywod] beichiog, pobl anabl a phlant yn fwy tebygol o gael eu heffeithio gan effeithiau negyddol y sefyllfa NRPF"[10]. Mae'n ymddangos bod mamau sengl hefyd o dan yr anfantais waethaf dan NRPF; mae llawer yn methu â gweithio'n amser llawn a heb fynediad i'r system fudd-daliadau, maent yn fwy tebygol o syrthio i amddifadedd na bron unrhyw ddemograffig arall o dan NRPF. Roedd 77% o'r achosion a gymerwyd gan yr Unity Project yn famau sengl gyda phlant o dan ddeg oed, ac roedd ychydig llai na hanner (47%) yr achosion yn famau sengl gyda phlant o dan bum mlwydd oed . Nid oes cyfeiriad pellach at fewnfudwyr, ffoaduriaid na cheiswyr lloches, na mynd i'r afael â NRPF yn yr amcanion a nodir yn y strategaeth. Mae NRPF yn weithred sy'n ymddangos fel pe bai'n cyd-fynd yn fwy ag ystyriaethau ehangach Cynllun Cenedl Noddfa

xv Terminoleg a ddefnyddir yn y Strategaeth
xvi Dyfyniad uniongyrchol yw hwn. Mae'r adroddiad hwn yn cyfeirio at Gam-drin ar Sail Anrhydedd.

Cynllun Cenedl Noddfa 2019.

Mae'r cynllun 'Cenedl Noddfa' yn amlinellu ehangder y gwaith y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud ledled Cymru i sicrhau bod yr anghydraddoldebau y mae'r cymunedau hyn yn eu profi yn cael ei lleihau, mynediad at gyfleoedd yn cynyddu, a bod cysylltiadau rhwng y cymunedau hyn a'r gymdeithas ehangach yn cael eu gwella. Mae'r cynllun yn cynnwys llawer o gamau traws-lywodraeth, gan flaenoriaethu materion allweddol a amlygwyd gan ffoaduriaid a cheiswyr lloches yn ystod ei ddatblygiad ac mewn ymateb i Ymchwiliad Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau'r Cynulliad Cenedlaethol yn 2017. Mae'r cynllun yn glir bod llety ceiswyr lloches yn rhan o gyfrifoldeb Llywodraeth y DU, ac o fewn hyn y cyfrifoldeb o fynd i'r afael â materion y rhai sydd â NRPF. Mae yna adran yn y cynllun sy'n nodi camau gweithredu allweddol o amgylch VAWDASV, ond nid yw'n glir faint o gynnydd a wnaed yn erbyn yr amcanion sy'n ymwneud yn benodol â'r adroddiad Torri Tir Newydd na faint o geiswyr lloches a ffoaduriaid sydd wedi'u cynnwys yn y panel ymgysylltu goroeswyr cenedlaethol[11].

Cynllun Cenedl Noddfa Llywodraeth Cymru

Cefnogi goroeswyr trais yn erbyn menywod, cam-drin yn y cartref a thrais rhywiol (VAWDASV)

Bydd Llywodraeth Cymru yn:

- ailedrych ar argymhellion yr adroddiad 'Torri Tir Newydd: Trais yn erbyn menywod sy'n fewnfudwyr, yn ffoaduriaid ac yn geiswyr lloches yng Nghymru' i ddarganfod y camau y gallai Llywodraeth Cymru eu cymryd yn ystod 2019;
- gweithio gyda rhanddeiliaid i ddatblygu model cynaliadwy ar gyfer darparu cyllid i wasanaethau VAWDASV arbenigol, gan gynnwys y rhai sy'n gweithio gyda cheiswyr lloches a ffoaduriaid i sicrhau cefnogaeth ddibynadwy;
- sicrhau bod anghenion ceiswyr lloches a ffoaduriaid yn cael eu hystyried o fewn fframwaith cyfathrebu VAWDASV cenedlaethol (Thema gyffredinol ein hymgyrch yn ystod 2018-20 fydd rheolaeth a bydd yn cynnwys rhai o gymunedau amrywiol fel ffoaduriaid a cheiswyr lloches).
- ymgysylltu'n uniongyrchol â goroeswyr BME o VAWDASV, gan gynnwys ceiswyr lloches a ffoaduriaid, trwy ddatblygu Mecanweithiau Ymgysylltu Goroeswyr Cenedlaethol yn 2019;
- cyflwyno peilot yn 2019 ar gyfer panel ymgysylltu cenedlaethol i oroeswyr, a fydd yn cael ei ddatblygu yn dilyn ymgysylltu pellach â goroeswyr VAWDASV gan gynnwys BME a ffoaduriaid a cheiswyr lloches; ac
- ystyried ymhellach a yw Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol VAWDASV yn mynd i'r afael yn ddigonol ag amgylchiadau ffoaduriaid a cheiswyr lloches.

Ymchwil Ehangach

Mae'r adroddiad Torri Tir Newydd yn parhau i fod yr unig waith penodol ar drais yn erbyn menywod a merched sy'n fewnfudwyr, yn ffoaduriaid ac yn geiswyr lloches yng Nghymru. Fodd bynnag, bu nifer o ddarnau ymchwil gan sefydliadau ledled y DU sy'n cyfrannu at ein dealltwriaeth gyfredol o brofiadau'r menywod a'r merched hyn yn y DU. Yn benodol, maent yn tynnu sylw at yr heriau parhaus o ran cael gafael ar gefnogaeth gyda NRPF. Er enghraifft, cafodd ymchwil yn 2018 gan y Cyngor Ffoaduriaid a'r Prosiect Apeliadau Cymorth Lloches (ASAP) 'Women Seeking Asylum: Safe in the UK?'[xvii] y gall menywod fod mewn perygl o gael eu cam-drin a thrais ar unrhyw gam o'r system cymorth lloches, ac mae'r canfyddiadau'n cynghori ymhellach bod menywod sydd â hawliadau lloches a wrthodwyd yn wynebu amddifadedd ac felly mewn risg uwch o gam-drin. Mae'r adroddiad hwn yn canolbwyntio ar y system loches ac yn gwneud argymhellion ar gyfer y Swyddfa Gartref:

Women Seeking Asylum: Safe in the UK?

Crynodeb o'r argymhellion allweddol:

1. Dylai'r Swyddfa Gartref sicrhau bod menywod sy'n ceisio lloches yn cael eu cynnwys yn gadarn yn ymdrechion traws-lywodraeth y DU i fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched, a dylai unrhyw strategaeth draws-lywodraeth yn y dyfodol ar ddod â thrais yn erbyn menywod a merched i ben adlewyrchu hyn.
2. Dylai'r Swyddfa Gartref gyhoeddi polisi diwygiedig sy'n mynd i'r afael â'r trais a'r cam-drin yn y cartref a brofir gan fenywod sy'n ceisio lloches, fel blaenoriaeth, a monitro ei weithrediad. Dylai'r polisi diwygiedig ddarparu ymateb effeithiol a chyson i gam-drin yn y cartref, ar bob pwynt o'r siwrnai cymorth lloches.
3. Dylai'r Swyddfa Gartref ymgynghori ac adolygu'r holl gyfarwyddiadau polisi cymorth lloches allweddol i sicrhau bod y polisïau hyn yn ymateb yn benodol i anghenion menywod sy'n profi neu mewn perygl o bob math o gamfanteisio neu gam-drin ar sail rhyw.
4. Dylai'r Swyddfa Gartref weithio gyda darparwyr llety, gan sicrhau eu bod yn gweithredu i leihau amlygiad menywod i bob math o gam-drin a chamfanteisio ar sail rhyw ac yn teimlo'n ddiogel yn eu llety.
5. Dylai'r Swyddfa Gartref sicrhau nad oes unrhyw fenyw yn wynebu digartrefedd ac amddifadedd wrth adael y system cymorth lloches ar ôl cael statws ffoadur neu fath arall o ganiatâd i aros.
6. Dylai'r Swyddfa Gartref ddiwygio cynllun gweithredu traws-Lywodraeth cyfredol y DU i roi diwedd ar drais yn erbyn menywod a merched i gynnwys yr argymhellion uchod[12].

Cafodd ymchwil gan Refugee Women 'Will I ever be safe?'[xviii] - a siaradodd â 106 o ferched oedd yn ceisio lloches a ffoaduriaid o bob rhan o Gymru a Lloegr i glywed am eu hamddifadedd - fod menywod yn cael eu gwneud yn amddifad ar wahanol bwyntiau yn ystod eu taith lloches ond daeth y mwyafrif llethol a gymerodd ran yn yr ymchwil hon yn amddifad ar ôl i'w hawliadau lloches gael eu gwrthod[12]. Mae hyn yn gadael menywod mewn sefyllfaoedd eithriadol o agored i niwed a chamfanteisiol ac roedd tua thraean o'r menywod y buont yn siarad â nhw wedi cael eu treisio neu eu cam-drin yn rhywiol tra'u bod yn amddifad yn y DU. Roedd bron pob un o'r menywod hyn wedi cael eu treisio neu ddioddef math arall o drais rhywiol yn eu gwlad wreiddiol ac mae hyn yn dod i'r amlwg fel elfen sylweddol o brofiadau menywod o amddifadedd[12]. Mae canllawiau 2019 a gyhoeddwyd gan y Swyddfa Gartref ar gyfer gweithwyr achos lloches wedi mynd i'r afael â rhai o'r argymhellion hyn, ond mae rhai gwasanaethau aelodau Cymorth i Fenywod yng Nghymru yn awgrymu bod problemau o hyd ynghylch yr amser y mae'n ei gymryd i arian gyrraedd darparwyr lloches, gan olygu bod hyn yn ariannol yn rhwystr o hyd i'r menywod hyn rhag cael cefnogaeth.

xvii Gellir gweld yr adroddiad llawn yn https://refugeecouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/03/Safe_from_violence_in_the_UK._ASAP-RC_report.pdf

xviii Gellir gweld yr adroddiad llawn yn https://www.refugeewomen.co.uk/wp-content/uploads/2020/02/WRW-Will-I-ever-be-safe-web.pdf

Data a Chyffredinrwydd

Nododd Strategaeth VAWDASV Genedlaethol Cymru 2016-2021 gyffredinrwydd VAWDASV, cyn belled ag y bo modd ar yr adeg honno. Er nad yw'n eglur ar nifer yr mewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches, mae'n darparu llinell sylfaen gyffredinol i Gymru.

Mae'r materion hyn yn effeithio ar ddynion a menywod ond fel y mae'r dystiolaeth isod yn nodi, mae menywod a merched yn cael eu heffeithio'n anghymesur gan lawer o'r trais a'r cam-drin a gwmpesir gan y Ddeddf.

- Mae 1.4 miliwn o fenywod a 700,000 o ddynion 16-59 oed yn nodi eu bod wedi profi cam-drin yn y cartref yng Nghymru a Lloegr.
- Mae allosod y data hwn i Gymru, yn dangos bod 11% o ferched a 5% o ddynion y flwyddyn yn profi 'unrhyw gam-drin yn y cartref', tra bod cyfraddau 'unrhyw ymosodiad rhywiol' yn ystod y flwyddyn ddiwethaf hefyd yn uwch i fenywod (3.2%) na dynion (0.7%).
- Yn 2011 amcangyfrifwyd bod 137,000 o ferched a menywod yn byw gyda chanlyniadau FGM yn y DU ac yn 2011 amcangyfrifwyd bod 60,000 o ferched o dan 15 oed yn byw yn y DU a anwyd i famau o wledydd sy'n ymarfer FGM ac felly gallent fod mewn perygl o FGM. Amcangyfrifir bod 140 o ddioddefwyr FGM y flwyddyn yng Nghymru.
- Roedd 80% o'r achosion yr ymdriniodd Uned Priodas Dan Orfod Llywodraeth y DU â hwy yn ymwneud â dioddefwyr benywaidd; roedd 20% yn ymwneud â dioddefwyr gwrywaidd. Amcangyfrifir bod hyd at 100 yn dioddef priodas dan orfod y flwyddyn yng Nghymru[13].

Mae data ar gyffredinrwydd ymysg menywod a merched sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches, yn brin ar hyn o bryd. O ystyried bod llawer wedi ffoi rhag gwrthdaro, trychineb ddyngarol, wedi treulio amser mewn gwersylloedd ffoaduriaid neu wedi talu smyglwyr neu wedi cael eu masnachu i'r DU, mae rhagdybiaethau y gellir eu gwneud o'r ffigurau byd-eang ynghylch y tebygolrwydd eu bod wedi profi trais a cham-drin naill ai yn eu mamwlad, ar y daith i'r DU, a bydd canran hefyd yn parhau i brofi camdriniaeth yn y DU. Mae casglu data penodol ar y maes hwn yn gyfyngedig, yn enwedig gan y gallai gofyn am statws mewnfudo fod yn rhwystr i fenywod a merched rhag cael gafael ar y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt.

Mae llywodraeth y DU yn cyhoeddi ystadegau sy'n rhoi rhywfaint o wybodaeth am niferoedd y bobl o fewn y system, ac mewn data nas cyhoeddwyd, ffigurau daearyddol. Mae'r Uned Data Llywodraeth Leol a'r Porth Mewnfudo yn dal i ddarparu siop un stop ar gyfer data dwyieithog yng Nghymru gyda sylw penodol i ddata mewnfudo ochr yn ochr â data cyd-destunol. Nid yw statws mewnfudo yn cael ei gofnodi fel mater o drefn, ond gellir dadansoddi data mewnfudo â data a gesglir yn rheolaidd gan nifer o wasanaethau'r sector cyhoeddus, megis iechyd a gofal cymdeithasol neu awdurdodau lleol. Ar hyn o bryd, o ganlyniad i COVID 19 a'r angen i sicrhau nad yw pobl yn cael eu rhwystro rhag cyrchu gwasanaethau iechyd a brechiadau ac i ystyried pryderon ynghylch rhannu data a'u statws mewnfudo, ni ellir gofyn i bobl am y wybodaeth hon na'i gwneud yn ofynnol i'w rhoi yng Nghymru.

Yr hyn sy'n amlwg yw bod angen deall yn well, triongli data ansoddol a meintiol, ac edrych ar draws ffynonellau data a rhannu cytundebau i weld beth sy'n bosibl. Mae gwasanaethau arbenigol fel BAWSO yn darparu data ar y bobl y maent yn darparu gwasanaethau iddynt, ond dim ond y rhai sy'n hysbys iddynt yw'r rheiny. Mae data BAWSO o eleni yn rhoi ymdeimlad o ble mae atgyfeiriadau at eu gwasanaethau yn dod (yr heddlu neu hunan-atgyfeiriadau yn bennaf) a pha gymunedau sy'n cyrchu eu gwasanaethau fwyaf: Affricanaidd 12% a Gwyn Prydeinig 11%, heb eu datgelu yn 11%. Mae'r holl ganrannau eraill yn llai na 10%.

Ethnigrwydd holl Ddefnyddwyr Gwasanaeth Cymru 2019-2020

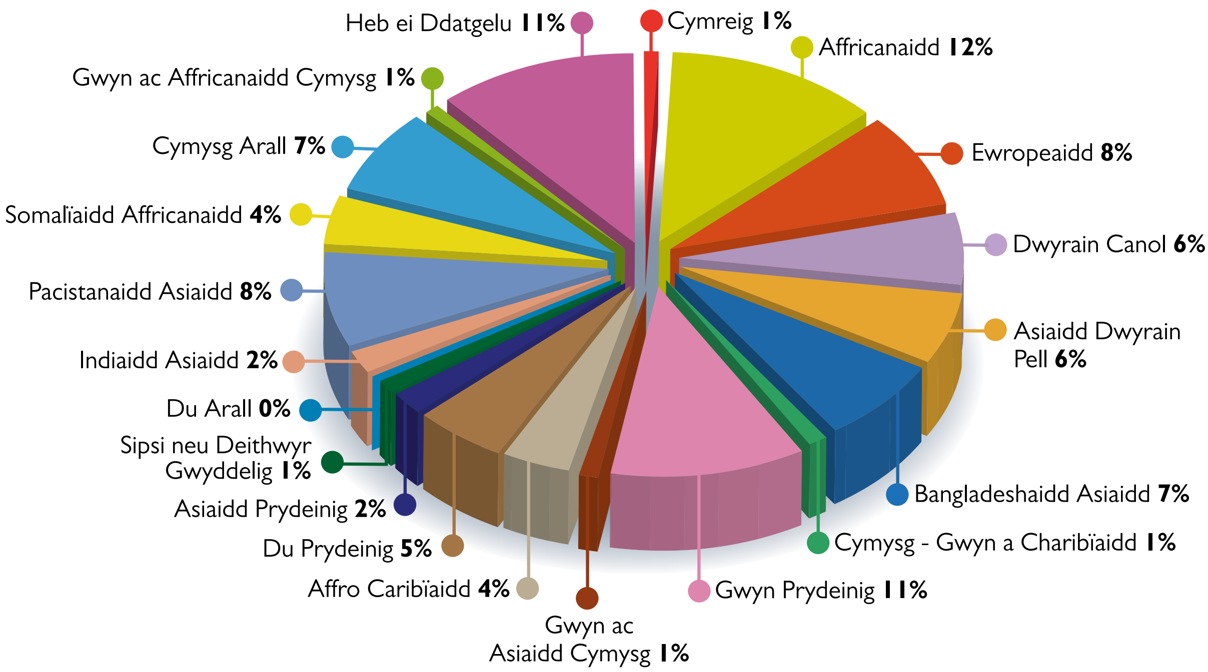

Ffynonellau atgyfeiriadau

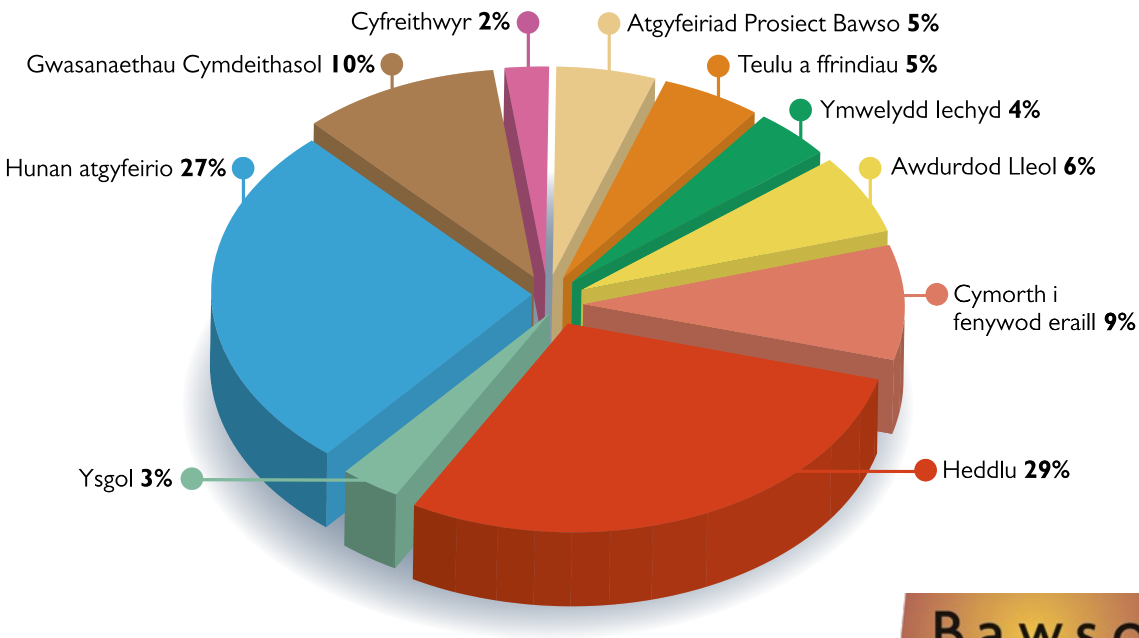

Bawso
Providing specialist services for BME communities

Addaswyd o: BAWSO https://twitter.com/BAWSO/status/1355216416815853570

Archwilio Effaith Covid-19 ar VAWDASV mewn Cymunedau sy'n Fewnfudwyr, Ffoaduriaid a Cheiswyr Lloches

Mae'r byd yn delio â dau bandemig byd-eang, Coronafeirws COVID-19 fel y datganwyd gan Gyfarwyddwr Cyffredinol Sefydliad Iechyd y Byd ar 11 Mawrth 2020[14] a thrais yn erbyn menywod a merched a ddatganwyd gan Sefydliad Iechyd y Byd yn 2013[15]. Mae COVID-19 wedi cael effaith ddinistriol ledled y byd gan amharu ar systemau cymdeithasol, datgymalu strwythurau economaidd a chreu argyfwng gwleidyddol wrth i lywodraethau frwydro i ymateb. Wrth i'r pandemig ddwysáu, mae'r niwed y mae miliynau o fenywod a phlant yn ei wynebu wrth brofi cam-drin yn y cartref, trais rhywiol, priodas dan orfod, cam-drin 'ar sail anrhydedd', cam-drin plant yn rhywiol, FGM a mathau eraill o VAWG yn cynyddu[15].

Er enghraifft, cynghorodd data sy'n dod i'r amlwg o Ffrainc fod achosion o drais yn y cartref wedi cynyddu 30% ers dechrau'r cyfnod clo ym mis Mawrth[16]. Mae Llinellau Cymorth yng Nghyprus a Singapore wedi cofrestru cynnydd mewn galwadau o 30% a 33%, yn y drefn honno[17]. Yn yr Ariannin, mae galwadau brys am achosion trais yn y cartref wedi cynyddu 25% ers i'r cyfnod clo ddechrau. Yng Nghanada, yr Almaen, Sbaen, y Deyrnas Unedig, a'r Unol Daleithiau, mae awdurdodau'r llywodraeth, gweithredwyr hawliau menywod a phartneriaid cymdeithas sifil wedi nodi adroddiadau cynyddol o drais yn y cartref yn ystod yr argyfwng, a chynnydd yn y galw am lety brys[17].

COVID-19 DU a Chymru

Er y gallai mesurau rheoli COVID-19 a gyflwynwyd gan y DU, megis cyfnodau clo, cau ysgolion a sianelu adnoddau tuag at ddarparu gwasanaethau brys, fod yn hanfodol i achub bywydau, gallant hefyd waethygu trais yn erbyn menywod a merched yn anfwriadol. Mae cau ysgolion a chanolfannau gofal dydd, a diffyg llety lloches, wedi arwain at lawer o ddioddefwyr yn gorfod dychwelyd at bartneriaid camdriniol a/neu aelodau o'r teulu. Mae Llinell Genedlaethol Cam-drin yn y Cartref y DU[xix] wedi gweld cynnydd o 25% mewn ceisiadau a galwadau ar-lein ers dechrau'r cyfnod clo[18]. Roedd marwolaethau o gam-drin yn y cartref rhwng 23ain Mawrth a 12fed Ebrill wedi mwy na dyblu i 16 marwolaeth, gan gynnwys marwolaethau plant, o gymharu â'r gyfradd gyfartalog yn y 10 mlynedd flaenorol[19].

Mae Uned Atal Trais Cymru wedi darparu adroddiadau monitro trwy gydol y pandemig, i ddeall tueddiadau mewn digwyddiadau o drais yr adroddir amdanynt i'r heddlu, neu o ddata a gasglwyd o wasanaethau eraill gan gynnwys y Llinell Gymorth Byw Heb Ofn yng Nghymru. Ym mis Ionawr 2021, adroddodd fod troseddau a gofnodwyd yn gyffredinol gan yr heddlu yng Nghymru wedi lleihau yn ystod y pandemig COVID-19 o'i gymharu â'r un cyfnod y flwyddyn flaenorol. Roedd yr holl linellau cymorth sy'n derbyn data ar gyfer yr adroddiad wedi gweld cynnydd sylweddol mewn cysylltiadau, gyda'r Llinell Gymorth Byw Heb Ofn yn nodi cynnydd o 41% yn gyffredinol ers mis Mawrth 2020. Er nad yw'r adroddiadau'n gallu nodi faint o'r galwadau hyn sy'n dod gan fenywod a merched sy'n mewnfudwyr, yn ffoaduriaid neu'n geiswyr lloches, oherwydd diffyg cofnodi'r wybodaeth hon yn rheolaidd, mae gan adroddiad mis Ionawr ddata ynghylch galwadau i linell gymorth Karma Nirvana (elusen sy'n cefnogi dioddefwyr camdriniaeth ar sail anrhydedd a phriodas dan orfod) a nododd 32 achos o Gymru ar gyfer 2019/20, yr atgyfeiriwyd 72% ohonynt gan asiantaeth broffesiynol fel yr Heddlu, lloches neu'r gwasanaethau cymdeithasol. Yn ystod cyfnod o 6 mis rhwng Mawrth a Medi 2020 mae'r llinell gymorth wedi gweld 14 achos yn cael eu hatgyfeirio o Gymru. Mae hunanatgyfeirio gan ddioddefwyr wedi cynyddu ac mae'n cynrychioli 42% o'r holl achosion, o'i gymharu â 25% yn 2019/20. Adlewyrchir hyn ledled y DU nid yn unig yng Nghymru[20].

xix Lloegr yn unig yw'r data hyn

Mae ymddangosiad y pandemig COVID-19 wedi cael effaith ar boblogaethau ledled y byd, ond nid yw pob poblogaeth yn cael eu heffeithio'n gyfartal. Mae anghydraddoldebau iechyd ac economaidd-gymdeithasol sy'n bodoli eisoes yn llunio pa mor agored i niwed yw pobl i'r afiechyd, gan waethygu strwythurau cymdeithasol anghyfartal wrth iddynt bennu canlyniadau iechyd ac economaidd-gymdeithasol annheg ar draws gwahanol aelodau o'r gymdeithas. Yn y DU mae'r pandemig wedi effeithio'n anghymesur ar gymunedau agored i niwed, a chanfu adolygiad Llywodraeth y DU fod cyfraddau uwch o haint a marwolaethau yn dod yn amlwg ar gyfer grwpiau Pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig (BAME)[xx 21].

Adroddwyd hefyd gan Grŵp Cynghori BAME COVID-19 fod menywod (BAME) bron dair gwaith yn fwy tebygol o farw o COVID-19, o gymharu â menywod gwyn[22]. Mae croestoriad statws rhyw, hil a mewnfudo, ynghyd â thrawma eu profiadau blaenorol, yn golygu bod menywod sy'n fewnfudwyr, yn ffoaduriaid a'n geiswyr lloches sydd eisoes yn wynebu rhwystrau i dai, cyflogaeth a gofal iechyd, ymhlith y menywod BAME hynny yr effeithir arnynt fwyaf gan ganlyniadau'r pandemig ac amodau cyfnodau clo sy'n cynyddu eu gwendidau i drais.

Mae menywod sy'n fewnfudwyr sy'n gaeth wrth ynysu gyda'u camdrinwyr yn dioddef o'r anghydraddoldebau strwythurol hyn ac yn wynebu math unigryw o ormes. Mae cyflawnwyr trais yn y cartref yn camfanteisio ar ofn alltudiaeth a chadw trwy fygwth roi gwybod i'r awdurdodau os ydyn nhw'n estyn am gefnogaeth. Mae statws mewnfudo ansicr yn aml yn cael ei ddefnyddio fel offeryn ar gyfer rheolaeth orfodol yn erbyn menywod[23]. Yn yr un modd mae dioddefwyr masnachu mewn pobl a chaethwasiaeth fodern dan fygythiad o gael eu halltudio os ydyn nhw'n adrodd am gamdriniaeth. Mae Refuge, elusen ar gyfer menywod a phlant yn erbyn trais yn y cartref yn nodi "Mae defnyddio ofn dioddefwyr am eu statws mewnfudo i'w rheoli yn dacteg gyffredin a ddefnyddir gan fasnachwyr a chyflawnwyr mathau eraill o drais ar sail rhyw"[24].

Mae menywod sy'n fewnfudwyr mewn sefyllfa arbennig o agored i niwed o ran trais yn y cartref gan eu bod yn destun yr haen ychwanegol o ofn bod adrodd yn creu perygl y bydd eu data yn cael eu rhannu gyda'r awdurdodau gorfodi mewnfudo, ac yn y pen draw alltudiaeth ar eu cyfer hwy a'u plant. Yn ogystal, mae rheol NRPF yn atal dioddefwyr trais yn y cartref sydd â statws mewnfudo ansicr rhag cyrchu llochesau a ariennir yn gyhoeddus neu fudd-daliadau lles. Cydnabuwyd hyn fel rhwystr i gael mynediad at ofal iechyd ac mae wedi arwain at ymrwymiad gan lywodraeth y DU i beidio â rhannu gwybodaeth yn ymwneud â statws mewnfudo, ond mae'r ofn hwn yn dal i fod yn rhwystr i gael gafael ar gymorth.

Gall menywod o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig ddioddef o bwysau pellach oherwydd pryderon diwylliannol a chymunedol; mae llawer o fenywod weithiau'n penderfynu aros yn eu perthnasoedd camdriniol oherwydd ofn allgáu cymdeithasol os ydyn nhw'n gadael eu partneriaid camdriniol a'r ffaith y gallai rhwystrau iaith eu hatal rhag cael gafael ar gymorth. Canfu papur trafod ar Drais Rhyng-Bersonol (IPV) yn Sweden ar fenywod sy'n fewnfudwyr sydd â statws mewnfudo ansicr y gallai menywod brofi ynysu cymdeithasol, diffyg ymwybyddiaeth am wasanaethau, a hiliaeth gan wasanaethau, gan arwain at fwy o drais[25].

Codwyd pryderon gan elusennau menywod, yn ystod y pandemig, bod dioddefwyr trais yn y cartref yn cael eu gwrthod mewn llochesau sydd â lle dim ond am nad ydyn nhw'n siarad Saesneg. Dywedodd Karma Nirvana, o 20 o fenywod na allai'r elusen ddod o hyd i loches iddynt yn ystod y cyfnod clo, cafodd pump eu gwrthod gan chwe lloches ar wahân am beidio â siarad Saesneg, mae'r rhai a wrthodwyd yn cynnwys mam â babi 14 mis oed a oedd yn ffoi rhag trais ar ôl cael ei dal yn gaethwas gan ei chyn-ŵr[26]. Dywedodd yr elusen fod y cyfnod clo wedi gwaethygu'r broblem hon oherwydd y galw cynyddol am fannau mewn llochesau a diffyg cyfieithwyr ar y pryd ar draws y sector cyhoeddus.

Nid oes llawer yn y llenyddiaeth academaidd mewn perthynas ag effaith cwarantîn neu gadw pellter cymdeithasol ar fenywod sy'n fewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches, yn enwedig yng Nghymru. Fodd bynnag, mewn adroddiad gan Refugee Women Connect sy'n edrych ar fudo gorfodol, trais rhywiol a thrais ar sail rhyw (GBV) a COVID-19, mae'n nodi tystiolaeth bod rhai mewnfudwyr gorfodol wedi'u dal rhwng aros mewn sefyllfaoedd camdriniol neu gam fanteisiol neu wynebu digartrefedd gan nad oeddent yn gymwys i gael tai cyhoeddus a chefnogaeth. Roedd darparwyr gwasanaethau yn pryderu y byddai effeithiau emosiynol a seicolegol hirdymor trais yn dod i'r amlwg ar ôl yr argyfwng, ynghyd â'r goblygiadau economaidd tymor hwy ar gyfer adnoddau, mynediad a chyflogaeth[27].

xx Defnyddir y gair BAME yn y ddogfen y cyfeirir ati ond nid dyma'r derminoleg a ffefrir gan yr awduron

Astudiaeth Achos - 2020

"Ffoniodd menyw [Asiaidd]. Esboniodd ei bod yn dod o deulu Mwslimaidd a'i bod yn edrych yn daer am help. Roedd ei Saesneg yn dda iawn, ond roedd hi'n anodd ei deall oherwydd ei bod hi'n crio. Dywedodd ei bod yn byw yn [rhan o Loegr]. Esboniodd fod ei gŵr ers dwy flynedd yn bygwth ei thaflu allan o'r tŷ yfory. Roedd wedi ei gadael hi ganol yr wythnos yn dilyn cyfres o ffraeau. Esboniodd ei bod wedi erfyn arno i aros a pheidio â'i gadael. Esboniodd ei fod yn dreisgar ar ddechrau eu priodas ond ar ôl iddi fynd i loches gwnaeth ei theulu ymyrryd a siarad ag ef am y trais, daeth y trais i ben ond mae'r cam-drin meddyliol a geiriol wedi parhau. Mae ei theulu wedi dweud wrthi na fyddan nhw'n ei chefnogi i'w adael gan fod priodas am oes - waeth beth oedd yn digwydd. Heddiw mae wedi bod i'r tŷ a dweud wrthi am adael cyn iddo ddychwelyd yfory. Bygythiodd ei fod yn mynd i gysylltu â'u landlord i'w hysbysu nad yw bellach yn talu rhent ar yr eiddo. Mae ofn arni i fyw yn y tŷ gan fod ganddo allwedd. Mae hi wedi siarad â'r heddlu, ond nid ydyn nhw'n helpu gan ddweud nad yw wedi cyflawni trosedd, felly maen nhw'n methu â gwneud unrhyw beth ar hyn o bryd. Gofynnodd hi am gael mynd yn ôl i loches. Mae hi hefyd wedi rhoi cynnig ar linell gymorth [arall] na chynigiodd unrhyw gefnogaeth iddi. Fe wnes i gyrchu [cronfa ddata lloches] a chwilio ledled y wlad am fannau lloches. Mae angen iddi hunangyfeirio - mae hi i ffonio yn ôl os nad ydyn nhw'n gallu ei helpu.

Yn ddiweddarach, galwodd yn ôl a rhoi gwybod imi nad oedd yn gallu cael lloches, a phan archwiliais hyn yn fwy manwl daeth yn amlwg ei bod ar fisa priod ac nad oedd ganddi hawl i arian cyhoeddus. Fe wnes i ei sicrhau fod help ar gael iddi ac roedd yn fater o ddod o hyd i'r gwasanaeth iawn iddi. Nododd chwiliad pellach lochesau a fyddai'n derbyn menywod nad oedd ganddynt hawl i arian cyhoeddus. Roedd hi'n mynd i hunangyfeirio eto.

Dywedodd y byddai'n galw yn ôl eto pe bai'n aflwyddiannus. Diogelwch i barhau'n flaenoriaeth - 999"

Mewn arolwg a gynhaliwyd gan Sisters Not Strangers o 100 o fenywod oedd yn ceisio lloches o Gymru a Lloegr, roedd traean o fenywod mewn perygl uchel o gael coronafeirws, gan nodi cyflwr iechyd difrifol fel asthma, clefyd y galon a diabetes. Roedd mewnfudwyr heb ddogfennau yn bryderus ynghylch ceisio cymorth meddygol ac yn ofni taliadau iechyd neu y byddai staff yn adrodd amdanynt i awdurdodau mewnfudo ac y byddent yn cael eu halltudio. Canfu'r arolwg fod rhai a oroesodd GBV Rhywiol angen triniaeth barhaus ar gyfer anafiadau a chyflyrau cronig ar ôl trais ond fe wnaethant adrodd am rwystrau o ran cael mynediad at wasanaethau arbenigol, gan gynnwys gwasanaethau iechyd atgenhedlu. Roedd hunan-ynysu yn amhosibl i'r 21% o ferched a orfodwyd i gysgu yn yr un ystafell ag aelod nad oedd yn aelod o'r teulu. Yn ogystal, roedd golchi dwylo yn aml yn her ddifrifol i'r 32% o ferched a oedd yn ei chael hi'n anodd fforddio sebon a chynhyrchion hylendid eraill[28]. Aeth tri chwarter y menywod a arolygwyd heb fwyd yn ystod y pandemig, gan gynnwys mamau a oedd yn ei chael hi'n anodd bwydo eu plant. Roedd un rhan o bump o'r menywod a arolygwyd yn ddigartref, yn dibynnu ar drefniadau dros dro gyda chydnabod am gysgod, neu'n cysgu y tu allan neu ar fysiau a nododd 82% o fenywod fod eu hiechyd meddwl "yn waeth o lawer nag o'r blaen" oherwydd ynysiad a chael eu torri i ffwrdd o wasanaethau cymorth[28].

Astudiaeth Achos 2 - Rhagfyr 2020

"Cawsom neges llais gan weithiwr Diogelu [lleol] a oedd yn ceisio dod o hyd i lety i fenyw a oedd yn profi trais ar sail anrhydedd ac a oedd mewn perygl o niwed difrifol. Roedd hi wedi ffoi o dŷ ei gŵr ac roedd ar hyn o bryd yn aros gydag ewythr. Roedd bygythiadau yn erbyn ei bywyd yn dod gan berthnasau y tu allan i'r wlad ac roedd pryderon y gallai fod ganddynt gyd-gynllwynwyr yn y wlad a oedd yn chwilio amdani. Hyd yma, roedd ganddi [enghreifftiau o gam-drin/artaith corfforol difrifol]. Nid oedd hi'n siarad Saesneg - roedd yn siarad [iaith Asiaidd] yn unig. Ar hyn o bryd roedd hi gyda heddwas a oedd yn ceisio ei gwneud hi'n ddiogel. Datgelodd y gweithiwr bryderon am iechyd meddwl y fenyw, gan nodi ei bod wedi datgelu ei bod yn well ganddi gyflawni hunanladdiad yn hytrach na dwyn cywilydd a gwarth ar ei theulu. Gwnaethom edrych ar opsiynau yn ardal [rhanbarth Cymru] ac yna dechreuon ni edrych ymhellach i ffwrdd am sefydliadau arbenigol a allai fod â'r ddarpariaeth iaith yr oedd ei hangen arni. Daeth y gweithiwr â'r alwad i ben i drefnu i'r heddwas gysylltu â ni.

Cysylltodd yr heddwas â ni ychydig yn ddiweddarach. Trafodais loches gyda'r heddwas a oedd yn poeni am ei hanfon yn rhy bell o'r ardal gan nad oedd wedi bod y tu allan mewn blynyddoedd, roedd ei sgiliau cymdeithasol a dealltwriaeth yn gyfyngedig ac na fyddai'n gallu cyfathrebu. Gwnaethom drafod ffyrdd o fynd i loches, roedd yr heddwas yn teimlo efallai na fyddai hi'n gallu ymdopi pe bai hi'n cymryd rhan yn Rail to Refuge. Dywedodd yr heddwas ei bod wedi cysylltu â [gwasanaeth VAWDASV arbenigol yng Nghymru] heddiw i ofyn iddi gael ei hasesu ar gyfer eu tŷ diogel mwy lleol a bod y gweithiwr [o'r gwasanaeth arbenigol uchod] wedi gwrthod asesu'r fenyw… Roedd cwestiwn ynghylch hawl y fenyw i arian cyhoeddus. Roedd y swyddog diogelu wedi bod o dan yr argraff bod ganddi hawl gan fod ganddi ganiatâd i aros tan [dyddiad 2021] ond roedd yr heddwas yn ansicr. Soniais am Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014 - Adran 35 yn benodol. Dywedodd yr heddwas fod y Gwasanaethau Cymdeithasol wedi barnu bod y risg yn ymwneud yn fwy â DV ac i ddod aton ni am gefnogaeth yn hytrach na'i darparu eu hunain. Fe wnaethon ni edrych a dywedais y byddwn i'n rhoi cynnig ar [gwasanaeth arbenigol mewn rhan arall o Gymru] a gofyn i'r gweithiwr ar alwad gysylltu i gael trafodaeth. Fe wnes i hefyd gyfeirio at dai yn ôl yr angen a dywedais wrth yr heddwas am ein ffonio ni'n ôl os nad oedd [y gwasanaeth hwnnw] yn gallu helpu.

Cysylltais â [y gwasanaeth] ac egluro'r sefyllfa'n fyr ac nad oeddwn yn siwr a fyddai'n ffit addas ond bod yn rhaid i mi roi cynnig arni. Roedd y gweithiwr yn gyrru ond stopiodd i gymryd manylion ac i ffonio'r fenyw yn ôl. Ychydig yn ddiweddarach, fe wnaeth y gweithiwr ein ffonio i ail-adrodd yr alwad. Ni fyddent yn gallu derbyn y fenyw i loches gan nad oedd ganddi unrhyw sgiliau iaith Saesneg ac ni fyddent yn gallu ei chefnogi'n ddigonol. Roeddent wedi cael achosion blaenorol y llynedd lle roedd rhwystrau iaith wedi effeithio ar eu gwasanaethau ac roedd yn rhaid iddynt ysgrifennu polisi yn nodi bod angen o leiaf ddigon o Saesneg ar fenywod i fynd trwy'r asesiad risg. Hefyd ni allent ei chefnogi oherwydd nad oedd ganddi hawl i arian cyhoeddus. Soniais eto am Ddeddf 2014 ond ni chefais ateb i hyn. Gofynnais a fyddai'r heddwas yn cysylltu eto ac atebodd y gweithiwr fod yr heddwas yn teimlo ei bod wedi gweithredu ei holl opsiynau ar ôl bod gyda'r fenyw am 3 awr. Byddai'n ei dychwelyd i eiddo'r ewythr am y noson ac yn cyflwyno atgyfeiriad diogelu yn y bore. Roedd y gweithiwr wedi awgrymu llochesau yn nes at Lundain gyda darpariaethau iaith ond dywedodd yr heddwas eto ei bod yn anghyffyrddus gyda'r opsiwn hwn."

Cyllid y Swyddfa Gartref i gefnogi Menywod sy'n Ffoaduriaid yn ystod Covid-19

Mae'r Groes Goch Brydeinig wedi derbyn arian grant 'Cefnogaeth i Fenywod sy'n Ffoaduriaid yn ystod COVID-19' [c £585,000] gan y Swyddfa Gartref. Byddant yn cyflawni eu prosiect 'Grymuso a Chysylltu Digidol' a fydd yn helpu i ddarparu cefnogaeth i fenywod sy'n ffoaduriaid, ledled y DU, i ddiwallu anghenion sy'n gysylltiedig â chyfyngiadau COVID-19 ac adferiad COVID-19. Bwriad yr arian yw helpu i arwain grymuso digidol trwy ddarparu dyfeisiau, data, arweiniad a chymorth technegol yn uniongyrchol i fenywod ledled y DU; cyflwyno adeiladu cydnerthedd a hyfforddiant wedi'i deilwra trwy sesiynau gwaith grŵp ar-lein i ystod o grwpiau menywod sy'n ffoaduriaid a rhai cysylltiedig y Groes Goch; a chreu gwaddol o ddeunyddiau cwrs a ffilm integreiddio ar gyfer mynediad ar-lein i filoedd o fenywod sy'n ffoaduriaid ledled y DU, carfannau ehangach a rhanddeiliaid. Dylai hyn yn ei dro helpu i leihau ynysiad ymysg menywod sy'n ffoaduriaid ac arwain at welliannau mewn llesiant, yn ogystal â chefnogi gwaith y Groes Goch Brydeinig yn erbyn trais ar sail rhyw trwy ledaenu gwybodaeth.

Dyfarnwyd cyllid [c £61,000] i Micro Rainbow i gefnogi menywod sy'n ffoaduriaid ac yn lesbiaidd, deurywiol, trawsrywiol a queer ledled y DU. Mae rhanddeiliaid yn adrodd nad yw'r grŵp hwn o ferched sy'n ffoaduriaid yn aml yn cael ei gefnogi gan naill ai sefydliadau ffoaduriaid prif ffrwd neu rai LHDTI. Bydd y prosiect hwn yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â thlodi digidol trwy ddarparu dyfeisiau, ochr yn ochr â gweithgareddau i wella sgiliau digidol, cyflogadwyedd, a sgiliau cyfweliadau swyddi a sgiliau bywyd.

Cynnydd yn Erbyn Argymhellion

Derbyniwyd ymatebion ysgrifenedig gan y Swyddfa Gartref, Llywodraeth Cymru a Chymorth i Fenywod Cymru. Nid oedd yr Heddlu ac Awdurdodau Lleol yn gallu cwblhau'r ceisiadau. Crynhoir yr ymatebion isod yn ôl asiantaeth.

Swyddfa Gartref

Argymhellion	Adolygiad o gynnydd/Ymateb
Yn ein grwpiau ffocws, disgrifiodd menywod sy'n ceisio lloches eu bod yn 'ofnus' yn eu cyfweliad cychwynnol ac o gael eu cyhuddo o ddweud celwydd. Ni ddylid defnyddio dulliau gwrthwynebus mewn materion mor sensitif â thrais ar sail rhyw. Os bydd trais ar sail rhyw yn codi fel rhan o hawliad am loches, mae angen i'r hawlydd gael cyfweliad wedi'i deilwra mewn amgylchedd sy'n ffafriol i hwyluso datgeliad, wedi'i gynnal gan berson ag arbenigedd mewn trais ar sail rhyw. Dylai menywod allu cael cwmni gweithwyr cymorth hyfforddedig, gwirfoddolwyr neu gymdeithion eraill os ydyn nhw'n dewis hynny.	Rydym yn gwerthfawrogi y gallai fod yn anodd i hawlwyr ddatgelu gwybodaeth sensitif ac rydym wedi cymryd camau i wneud y broses yn sensitif i ryw. Mae cyfweliadau lloches yn rhai nad ydynt yn wrthwynebus a rhaid i'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau sicrhau bod yr hawlydd yn teimlo'n gyffyrddus ac yn gallu darparu tystiolaeth i gefnogi ei chais. Gall menywod sy'n ceisio lloches ofyn am swyddog cyfweld benywaidd a chyfieithydd ar y pryd pe bai hyn yn gwneud iddynt deimlo'n fwy abl i ddatgelu gwybodaeth sensitif. Gallant hefyd ofyn am ddod â ffrind neu gydymaith gyda nhw i gyfweliad i ddarparu cefnogaeth os oes amgylchiadau eithriadol. Nid ydym yn disgwyl i hawlwyr ddatgelu gwybodaeth sensitif o flaen plant ac yn cydnabod pwysigrwydd gofal plant i roi'r lle sydd ei angen ar hawlwyr i ddatgelu gwybodaeth berthnasol. Dylai hawlwyr sy'n cael eu gwahodd i gyfweliad, sydd â phlant ifanc sydd angen gofal plant, ac sy'n methu â gwneud trefniadau gofal amgen, gysylltu â'r Swyddfa Gartref i drafod yr opsiynau sydd ar gael neu a fydd angen aildrefnu'r cyfweliad. Os oes anghysondeb rhwng y wybodaeth y mae rhywun yn ei darparu ar wahanol gamau yn y broses loches, byddwn yn gofyn am hyn. Byddwn yn ystyried yr esboniad y mae'r hawlydd yn ei ddarparu ochr yn ochr ag unrhyw ffactorau sylfaenol eraill gan gynnwys rhyw, teimladau o gywilydd, statws cymdeithasol wrth asesu hygrededd. Ymdrinnir â hyn yn y canllawiau polisi ar Asesu hygrededd a statws ffoadur sydd ar gael ar GOV.UK: https://www.gov.uk/government/publications/considering-asylum-claims-and-assessing-credibility-instruction.

Dylai'r ddogfen cyfweliad sgrinio cychwynnol gael ei diwygio i ofyn cwestiwn ynghylch artaith (a marciau a chreithiau) ar hyn o bryd. Byddai cwestiwn ynghylch trais ar sail rhyw yn tynnu sylw'r Swyddfa Gartref at y mathau hyn o achosion yn gynnar. Dylid cyfeirio llwybrau perthnasol at gefnogaeth ar sail y dystiolaeth a roddir yn y cyfweliad sgrinio.	Mae'r holl staff wedi'u hyfforddi mewn diogelu a rhoddir gwybodaeth i'r holl hawlwyr yn y cam sgrinio am eu cais a'r gefnogaeth sydd ar gael i hawlwyr a gall staff gyfeirio at wasanaethau cymorth. Gellir gweld y daflen wybodaeth hon ar GOV.UK yn: https://www.gov.uk/government/publications/information-leaflet-for-asylum-applications
Dylai'r Swyddfa Gartref sicrhau bod menywod yn cael cynnig cyfieithydd ar y pryd benywaidd yn y digwyddiad sgrinio cychwynnol yn ogystal â'r Cyfweliad Lloches.	Lle bo hynny'n bosibl yn weithredol, dylid gofyn i'r hawlydd cyn i'r cyfweliad sgrinio gychwyn a oes dewis ganddynt a dylid darparu'r dewis hwnnw cyn belled ag y bo modd. Efallai na fydd dewis o'r fath yn cael ei fodloni mewn rhai sefyllfaoedd, gan gynnwys lle nad oes cyfieithydd ar y pryd o ryw benodol ar gael, neu efallai mai dim ond un heddwas sy'n gwasanaethu gorsaf heddlu ac y byddai parhau i gadw er mwyn aros am heddwas o ryw wahanol yn arwain at oedi gormodol wrth lenwi'r holiadur sgrinio. Lle na ellir cwrdd â chais, rhaid nodi hyn yn glir ar y cofnod achos. Gofynnir i hawlwyr yn y cyfweliad sgrinio a hoffent gael cyfwelydd gwrywaidd neu fenywaidd ar gyfer y cyfweliad lloches ac eto yn y llythyr o wahoddiad i gyfweliad lloches a gallant hefyd ofyn am hyn yn nes ymlaen. Os na ellir cwrdd â'r gofyniad hwn ar y diwrnod a drefnwyd, dylid aildrefnu'r cyfweliad fel rheol.
Dylid cynnig darparu cyfwelydd o'r un rhyw yn arferol yn hytrach nag fel cais arbennig. Ni ddylai hwn fod yn berson sydd wedi gweithio yn rhywle arall mewn perthynas â'r un achos. Dylai'r cyfieithydd ar y pryd gael ei wirio yn iawn ac yn ddarostyngedig i god ymddygiad proffesiynol.	Cynigir darparu cyfwelwyr a chyfieithwyr ar y pryd o'r un rhyw yn arferol ac mae cyfieithwyr ar y pryd yn ddarostyngedig i wirio a Chod Ymddygiad proffesiynol (CoC). Mae'r CoC cyfieithwyr ar y pryd ar gael ar GOV.UK yn https://www.gov.uk/government/publications/code-of-conduct-interpreters-working-for-uk-visas-and-immigration Ni ddylid atal darparu cyfwelydd o'r rhyw arall ar sail rhyw'r hawlydd lloches yn unig.
Ni ddylai fod yn ofynnol i bobl nad ydynt yn siarad Saesneg fel iaith gyntaf lofnodi'r Cofnod Cyfweliad, o ystyried efallai nad ydynt yn deall cynnwys y ddogfen a goblygiadau ei llofnodi; gellir defnyddio cofnodion cyfweliad sgrinio anghywir yn ddiweddarach i danseilio honiadau menywod os yw datganiadau'n ymddangos yn groes.	Darperir cyfieithwyr ar y pryd ar gost cyhoeddus at ddibenion caniatáu i hawlwyr lloches gyflwyno eu hachos, lle bynnag y bo angen. Dewisir cyfieithydd ar y pryd a all sicrhau cyfathrebu priodol rhwng yr hawlydd a'r cyfwelydd. (Mae'r gofyniad hwn wedi'i nodi yn Rheol Mewnfudo 339ND). Gofynnir i hawlwyr lofnodi'r adran gydnabod ar y copi gwreiddiol o gofnod y cyfweliad, neu yn achos cyfweliadau cynhadledd fideo, y profforma cydnabod, i gadarnhau eu bod wedi'i dderbyn. Nid yw hyn er mwyn cytuno ar gywirdeb y cynnwys. Caiff cyfweliadau eu recordio hefyd ac mae'n agored i hawlwyr gyflwyno tystiolaeth bellach yn dilyn y cyfweliad.

Dylai'r Swyddfa Gartref adolygu'r canllawiau a'r hyfforddiant ar gynnal y Cyfweliad Lloches gan ganolbwyntio ar sut mae goroeswyr artaith a thrais rhywiol yn cael eu galluogi i roi cyfrif priodol o'u profiadau, gan sicrhau cydraddoldeb â dioddefwyr trais sy'n mynd trwy'r System Cyfiawnder Troseddol.	Rydym wedi ymrwymo i ddarparu proses loches sy'n sensitif i ryw ac rydym wedi ymrwymo i drin menywod sy'n ceisio lloches gydag urddas a pharch. Mae pob un sy'n gwneud penderfyniadau yn derbyn hyfforddiant gorfodol ar reoli achosion yn sensitif a rhaid iddynt ddilyn canllawiau polisi cyhoeddedig y Swyddfa Gartref, gan gynnwys canllawiau penodol ar faterion rhyw, sy'n ymdrin â mathau penodol o erledigaeth ar sail rhyw ac sydd ar gael ar GOV.UK: https://www.gov.uk/government/publications/gender-issue-in-the-asylum-claim-process. Mae'r canllaw polisi ar Gyfweliadau Lloches hefyd yn ymdrin â chyfweliadau â dioddefwyr artaith neu drawma: https://www.gov.uk/government/publications/conducting-the-asylum-interview-process Mae gennym strategaeth sicrhau ansawdd gadarn ar waith i sicrhau bod gweithwyr achos lloches yn cwrdd â'r safon a ddisgwylir ganddynt, ac i sicrhau cydymffurfiad â'r polisi cyhoeddedig. Rydym wedi gweithio'n agos gyda phartneriaid ar ystod o fentrau, gan gynnwys y rhai sy'n cael eu hadlewyrchu yn ein canllaw polisi lloches. Rydym yn parhau i weithio gyda phartneriaid allanol i ddatblygu ac adolygu ein canllawiau a'n hyfforddiant. Rydym yn hyfforddi ein gwneuthurwyr penderfyniadau i'w galluogi i gyfweld pobl sy'n agored i niwed yn effeithiol ac ystyried effaith trawma a cholli cof. Mae'r model a argymhellir ar gyfer cyfweld yn seiliedig ar fodel o'r enw'r Dull Cyfathrebu Deialogaidd (DCM), sy'n seiliedig ar arfer gorau ar gyfer cyfweld ymchwiliol. Mae gan y model chwe cham sy'n rhoi cyfle i'r cyfwelai ddarparu ac egluro ei dystiolaeth lafar a hefyd yn rhoi cyfle i'r swyddog cyfweld brofi'r dystiolaeth. Fe'i cynlluniwyd i brocio'r cof a galluogi'r unigolyn agored i niwed i gofio ei dystiolaeth mor gywir â phosibl. Rydym hefyd yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â materion rhyw-benodol fel effaith normau diwylliannol a ffactorau sylfaenol eraill ar allu'r cyfwelai i ddarparu ei gyfrif. Yn ogystal, mae hyfforddeion yn cael eu haddysgu'n fwy penodol am sut y gallant ddelio ag Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod a mathau eraill o Drais ar sail Rhyw yn sensitif yn y cyfweliad lloches.

Ni ddylai cyfwelydd y Swyddfa Gartref fod yn gwneud/teipio nodiadau gair am air yn ystod y cyfweliad, sy'n golygu y gall rhai cyfweliadau gymryd sawl awr. Yn hytrach, dylid gwneud recordiad fideo neu sain o'r cyfweliad, gyda'r Cyfwelydd yn gwneud nodiadau 'sbarduno' yn lle cofnod gair am air. Dylent fod yn rhydd i ymgysylltu â'r ymgeisydd, meithrin perthynas, a gallu canolbwyntio'r cyfweliad ar y pedwar maes canlynol: • **A oes rheswm da o ran ofn/ confensiwn dros yr hawliad?** • **A oes digon o ddiogelwch yn y wladwriaeth gartref?** • **A oes opsiwn adleoli diogel?** • **A yw'r ymgeisydd mewn perygl ar ôl dychwelyd?**	Mae'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau yn derbyn hyfforddiant helaeth ar ystyried ceisiadau am loches, sy'n cynnwys hyfforddiant a mentora ar gynnal cyfweliadau. Mae'r hyfforddiant yn cynnwys ffocws ar sut i sefydlu a chynnal perthynas â'r cyfwelai. Addysgir hyfforddeion y dylai pob cyfweliad ystyried sut y gall amgylchiadau unigol y cyfwelai (cefndir, addysg ac ati) effeithio ar y berthynas, y gwahaniaeth yn y ddeinameg pŵer ac effaith amgylchedd y cyfweliad (megis nodi cyfrif gair am air/ cyfathrebu trwy gyfieithydd ar y pryd) a sut y gellir lliniaru'r rhain. Mae hyfforddeion hefyd yn cael cyfle i gynnal cyfweliadau lloches ymarfer mewn amgylchedd hyfforddi a rhoddir adborth iddynt ynghylch a gynhaliwyd eu cyfweliad yn briodol. Darperir trawsgrifiad gair am air cyn gynted â phosibl ar ôl y cyfweliad fel bod cofnod ysgrifenedig. Cofnodir cyfweliadau hefyd gan fod hyn yn cynyddu tryloywder, yn gwella ansawdd y cyfweliad ac yn galluogi gwirio unrhyw faterion a godir ar ôl y cyfweliad. Mae hyn wedi'i nodi ym Mharagraff 339NE o'r Rheolau Mewnfudo ac mae'n berthnasol i bob cyfweliad a gynhelir ar neu ar ôl 24 Tachwedd 2016. Mae'r canllaw cyfweliadau lloches yn cael ei adolygu'n barhaus ac mae ar hyn o bryd yn y broses o gael ei ddiweddaru mewn ymgynghoriad â rhanddeiliaid allanol i ddarparu cyngor wedi'i ddiweddaru ar ymchwilio i faterion allweddol trwy gwestiynu â ffocws, proffesiynol a sensitif. Credwn fod hyn yn arbennig o berthnasol oherwydd gall rhywfaint o dystiolaeth fod yn gymhleth ac emosiynol iawn, gan ymwneud er enghraifft ag achosion o erledigaeth neu niwed difrifol. Mae tystiolaeth o'r fath yn hanfodol i sicrhau bod hawliadau lloches yn cael eu hystyried yn briodol, fel bod amddiffyniad yn cael ei roi i'r rhai sydd wir ei angen a'i wrthod i'r rhai nad ydynt ei angen. Ar ôl ei ddiweddaru, bydd y canllawiau cyfweliad lloches yn disodli'r fersiwn gyfredol sydd ar gael ar GOV.UK yn: https://www.gov.uk/government/publications/conducting-the-asylum-interview-process.
Ar gyfer menywod sy'n destun masnachu pobl, dylid cynnal y Cyfweliad Masnachu Pobl ar wahân i'r Cyfweliad Lloches.	Yn aml gall gorfod adrodd profiadau sawl gwaith fod yn sbardun ar gyfer aildrawmateiddio. Nid yw'n ofynnol i'r Awdurdod Cymwys Sengl (SCA) gyfweld â dioddefwr posib ac yn y rhan fwyaf o achosion NRM ni fydd angen cyfweliad. Mae Modern Slavery: Statutory Guidance for England and Wales, sydd ar gael ar GOV. UK. yn https://www.gov.uk/government/publications/modern-slavery-how-to-identify-and-support-victims yn manylu ar y darpariaethau perthnasol yn adrannau 14.94 - 105. Yn benodol, 14.99: Rhaid i'r SCA ystyried a fyddai'n fwy priodol cyflwyno cwestiynau yn ysgrifenedig neu trwy'r darparwr cymorth, yr heddlu neu'r awdurdod lleol (yn achos plant ac Oedolion mewn Perygl), neu weithiwr proffesiynol arall sy'n ymwneud â'u cefnogaeth. Dylai'r SCA hefyd ystyried a fyddai'n fwy priodol cyflwyno cwestiynau i gorff arall i'w gofyn yn ystod cyfweliad gwahanol, er enghraifft, yn ystod cyfweliad lloches neu heddlu. Dylid gwneud y penderfyniad gan ystyried amgylchiadau'r dioddefwr.

Ar hyn o bryd, dim ond pum diwrnod sydd gan hawlwyr i gyflwyno sylwadau i'r Swyddfa Gartref ar ôl eu cyfweliad. Mae hyn yn annigonol, a dylid ei ymestyn i ddeg diwrnod.	Nid oes unrhyw gyfnod penodol ar gyfer cyflwyno sylwadau dilynol ac mae unrhyw gasgliad bod pum diwrnod ar gael yn anwir ac yn ddi-fudd. Rhoddir amser rhesymol i hawlwyr fesul achos i ddarparu tystiolaeth ychwanegol yn dilyn y cyfweliad lloches.
Mae angen i'r Swyddfa Gartref (a rhanddeiliaid cyfreithiol a barnwrol hefyd) ystyried sut mae eu staff yn cael eu hyfforddi a'u cefnogi ar faterion rhyw a galluogi mewnbwn gan asiantaethau arbenigol lleol ar hyfforddiant ar faterion trais yn erbyn menywod. Dylent hefyd sicrhau bod y strwythurau a'r prosesau cywir ar waith yn y Swyddfa Gartref i wrthweithio 'llosgi allan'/'ymddieithriad' proffesiynol rhag trais rhywiol a naratifau trawmatig eraill.	Ni all y Swyddfa Gartref wneud sylwadau o ran rhanddeiliaid cyfreithiol a barnwrol gan y byddai hynny i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder. Mae'r Swyddfa Gartref yn parhau i weithio gyda phartneriaid allanol i ddatblygu ac adolygu ein canllawiau a'n hyfforddiant. Mae'r Swyddfa Gartref yn darparu cefnogaeth i staff a hyfforddiant gan gynnwys trawma eilaidd. Y cwrs 'Ffactorau Seicolegol sy'n effeithio ar y rhai sy'n gwneud penderfyniadau' a ddatblygwyd ochr yn ochr â rhanddeiliaid allanol sydd ag arbenigedd yn y maes hwn. Ymdrinnir â hyn hefyd yn y Cyfweliad Lloches a Hyfforddiant Diogelu Ymwybyddiaeth. Yn ddiweddar rydym hefyd wedi cyflwyno Diwrnod Myfyrio fel rhan or 'Asesu tystiolaeth: Cwrs hyfforddi Adroddiadau Cyfreithiol Medico sy'n cynnwys sesiwn trawma dirprwyol, a gyflwynir gan un o'r meddygon o Freedom from Torture/Helen Bamber Foundation.
Byddai datblygu paneli lleol o arbenigwyr a all ddarparu datganiadau arbenigol mewn achosion trais ar sail rhyw, gan gynnwys arbenigedd seiciatryddol, seicolegol, meddygol a diwylliannol, ac sy'n gallu cynhyrchu adroddiadau 'Cydymffurfio ag Istanbul' yn cyflymu'r broses ac yn arwain at ddealltwriaeth fwy cywir o sefyllfaoedd menywod. Ar hyn o bryd, mae'n rhaid i fenywod yng Nghymru sy'n cael eu hatgyfeirio at y Medical Foundation for Victims of Torture neu'r Helen Bamber Foundation deithio i Lundain sy'n golygu oedi yn y broses.	Gellir darparu tystiolaeth feddygol gan sefydliadau heblaw'r Ymddiriedolaethau. Rhoddir pwys priodol ar dystiolaeth feddygol gan ystyried a yw wedi'i chwblhau yn unol â fframweithiau a safonau cydnabyddedig.

O ystyried y lefelau uchel o apeliadau llwyddiannus yn hawliadau menywod am loches, mae angen craffu ar y broses benderfynu a chynnal adolygiad o'r rhesymau penodol dros wrthod.	Mae'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau yn ystyried anghenion amddiffyn yn ofalus ym mhob achos ar sail yr holl dystiolaeth sydd ar gael pan wneir y penderfyniad. Mae yna sawl rheswm pam y gellir gwrthdroi penderfyniad mewn apêl, gan gynnwys cyflwyno tystiolaeth newydd nad oedd ar gael i'r sawl sy'n gwneud y penderfyniad, felly nid yw o reidrwydd yn golygu bod y penderfyniad gwreiddiol yn anghywir. Mae angen i hawlwyr lloches ddatgelu'r holl dystiolaeth berthnasol i gefnogi eu cais cyn gynted â phosibl fel y gallwn ystyried eu hachos yn iawn. Ein nod yw lleihau'r gyfradd apelio a ganiateir trwy ddadansoddi'r rhesymau pam y caniateir apeliadau a defnyddio hyn i wella arweiniad a hyfforddiant. Rydym yn parhau i weithio gyda phartneriaid ar welliant parhaus ac yn nodi bod y gyfradd apelio a ganiateir wedi bod tua'r un faint ar gyfer menywod a dynion yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Mae gennym strategaeth sicrhau ansawdd gadarn ar waith i sicrhau bod gweithwyr achos lloches yn cwrdd â'r safon a ddisgwylir ganddynt, ac i sicrhau cydymffurfiad â'r polisi cyhoeddedig. Mae cyfweliadau a phenderfyniadau lloches yn destun gwiriadau ansawdd mewnol ac archwilio allanol.

Llywodraeth Cymru

Argymhellion	Adolygiad o Gynnydd/Ymateb
Dylai polisi Cymru adlewyrchu'r gwahanol gyd-destunau cymdeithasol a diwylliannol sy'n normaleiddio trais yn erbyn menywod tra'n cadw golwg ar gyffredinrwydd trais ar sail rhyw yn gyffredinol ac yn eang ar draws yr holl grwpiau cymdeithasol. **Argymhellion: Gwneud athrawon yn ymwybodol o ddangosyddion trais ar sail 'anrhydedd', FGM a phriodas dan orfod.**	Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau statudol Cadw Dysgwyr yn Ddiogel (KLS) i gefnogi ysgolion i greu a chynnal amgylchedd dysgu diogel i blant. Pwrpas y canllaw hwn yw helpu pob lleoliad addysg i sicrhau bod ganddynt systemau diogelu effeithiol ar waith. Diweddarwyd y canllaw hwn yn ddiweddar i adlewyrchu newidiadau i ddeddfwriaeth a chryfhau trefniadau diogelu. Mae'r canllaw hwn yn statudol ar gyfer ysgolion a gynhelir (gan gynnwys ysgolion meithrin a gynhelir), ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol a sylfaen, a sefydliadau addysg bellach. Fodd bynnag dylai pob lleoliadau addysg ystyried y canllawiau fel arfer effeithiol. Mae'r KLS wedi'i ddiweddaru yn cynnwys pennod ar Gam-drin yn y cartref, trais ar sail rhyw, trais rhywiol ac arferion diwylliannol niweidiol, gydag adrannau penodol ar Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod a phriodas dan orfod. Mae'r KLS yn cynnwys offeryn archwilio diogelu i ddarparu cefnogaeth i ysgolion (a phob lleoliad addysg arall) i sicrhau bod systemau effeithiol ar waith i gyflawni eu rhwymedigaethau diogelu cyfreithiol yn unol â chanllawiau KLS. Mae Hwb, ein platfform dysgu digidol, yn cynnal cyfres o fodiwlau e-ddysgu, sydd wedi'u datblygu gan Lywodraeth Cymru. Mae'r Modiwlau Cadw Dysgwyr yn Ddiogel yn cefnogi'r holl staff mewn lleoliadau addysg i ddeall eu cyfrifoldebau diogelu fel y nodir yn y canllawiau KLS. Yn ogystal, mae taflen ffeithiau ac e-boster ar FGM wedi'i datblygu i ymarferwyr addysg godi ymwybyddiaeth o'r mater ac i ddarparu gwybodaeth, gan gynnwys sut i adnabod yr arwyddion y gallai merch fod mewn perygl o FGM. Cyhoeddwyd y daflen ffeithiau ar Hwb a'i rhannu gyda'n rhwydweithiau.

Dim Hawl i Gronfeydd Cyhoeddus: er bod hwn yn faes polisi heb ei ddatganoli, serch hynny mae'r effeithiau i'w gweld yng Nghymru fel adroddiad ehangach gan y Cynulliad Cenedlaethol ar Gam-drin yn y Cartref a amlinellwyd yn 2009. Nododd yr ymateb i'r adroddiad fod Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU yn parhau i fod yn ymrwymedig i ddod o hyd i ateb i ddioddefwyr cam-drin yn y cartref gyda NRPF. O ystyried canfyddiadau'r Cynulliad Cenedlaethol a'n hymchwil ein hunain rydym yn argymell y dylid sicrhau bod costau lloches neu lety arall i fenywod a phlant nad oes ganddynt hawl i arian cyhoeddus ar gael, a'u gwarantu gan Lywodraeth Cymru lle bo angen, er mwyn mynd i'r afael â'u hanghenion ac amddiffyn eu hawliau dynol, lle byddent fel arall yn ddigartref. Dylai hwn fod yn ddatrysiad cost-effeithiol a'i bwysoli yn erbyn costau cyffredinol trais ar sail rhyw ar draws yr economi ehangach. Wrth sicrhau bod y ddarpariaeth hon ar gael, bydd Llywodraeth Cymru yn cynnal y cytundebau hawliau dynol y mae wedi eu llofnodi.	Mae'n gwbl annerbyniol i lwyddiant plant gael ei bennu gan eu hamgylchiadau cymdeithasol neu economaidd. Yn sail i'n holl waith mae cred na ddylai gallu rhywun i elwa o addysg gael ei bennu gan ble maen nhw'n byw, beth yw eu cefndir na beth yw incwm eu rhieni. Rydym yn buddsoddi symiau digynsail - dros £110 miliwn yn y flwyddyn ariannol hon - i wella canlyniadau i'n dysgwyr difreintiedig. Flwyddyn ar ôl blwyddyn, rydym wedi estyn y Grant Datblygu Disgyblion (PDG). Mae bellach yn cefnogi hyd yn oed mwy o'n dysgwyr mwyaf agored i niwed a difreintiedig. Fe wnaethon ni gyflwyno'r llinyn mwyaf newydd i'r PDG - PDG Mynediad - yn 2018-19, i ddarparu cefnogaeth ychwanegol yn uniongyrchol i deuluoedd sydd ei hangen fwyaf i helpu i dalu rhai o'r costau sy'n gysylltiedig â'r diwrnod ysgol, gan gynnwys gwisg ysgol. Mae telerau ac amodau PDG Mynediad ar gyfer 2020/21 yn nodi bod plant o deuluoedd nad oes ganddynt hawl i arian cyhoeddus yn y dosbarth derbyn; Blwyddyn 3; Blwyddyn 7; a Blwyddyn 10 yn gymwys i gael y cyllid. Anogir awdurdodau lleol yn gryf i arfer eu disgresiwn i ganiatáu i blant teuluoedd sy'n profi caledi difrifol, oherwydd nad oes ganddynt hawl i arian cyhoeddus, elwa ar ddarpariaeth prydau ysgol am ddim gan awdurdodau lleol. Rydym hefyd wedi ariannu Plant yng Nghymru i ddatblygu canllawiau Pris Tlodi Disgyblion ar gyfer ysgolion fel y gallant gefnogi disgyblion difreintiedig o ddydd i ddydd.

Dylid sicrhau bod holl weithwyr y GIG yn ymwybodol eu bod yn llwybr sylweddol i fenywod yn y categorïau hyn i gael cefnogaeth ac mae angen iddynt fod yn ymwybodol o sut i nodi trais ar sail rhyw yn ei holl ffurfiau, sut i alluogi datgelu a darparu cefnogaeth a llwybrau atgyfeirio. **Dylid cydnabod masnachu mewn pobl fel mater iechyd: dylai darparwyr gofal iechyd dderbyn hyfforddiant ar ganlyniadau iechyd masnachu mewn pobl, o ran canlyniadau iechyd corfforol, rhywiol, atgenhedlu, cymdeithasol a iechyd meddwl, a dulliau diwylliannol cymwys at gefnogi pobl sydd wedi'u masnachu.**	**Canllawiau ar fynediad at ofal sylfaenol ac eilaidd:** Yn dilyn cyfnod o ymgynghori cyhoeddus, ym mis Rhagfyr 2018 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllaw i fynd i'r afael â materion a phryderon a godwyd mewn perthynas â darparu gwasanaethau sylfaenol ac eilaidd i ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Mae'r canllawiau'n darparu cyfeiriad a thempled i fyrddau iechyd ddatblygu protocolau, polisïau ac arfer lleol cyson - wedi'u seilio ar brosesau, gweithdrefnau, trefniadau gweinyddol a llywodraethu cadarn i fyrddau iechyd lynu atynt er mwyn sicrhau parhad gofal iechyd a thegwch mynediad. Mae byrddau iechyd yn gyfrifol am wneud darpariaeth resymol ar gyfer eu poblogaeth breswyl, gan gynnwys anghenion grwpiau neu unigolion penodol fel ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Ymhlith yr ymrwymiadau allweddol mae: » Dylid adolygu asesiadau o angen iechyd ac imiwneiddio cyfredol (a elwir yn ffurfiol y 'Llyfr Glas') o fewn amserlen resymol, wedi'u llywio gan yr asesiad anghenion cenedlaethol ac ymchwil arall sydd ar y gweill ar hyn o bryd, i adlewyrchu'r materion a'r anghenion sy'n effeithio ar y boblogaeth RAS sy'n cyrraedd Cymru, gan roi sylw dyledus i bryderon diogelu megis masnachu posibl, camfanteisio rhywiol, Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod (FGM). **Adnoddau Cyfieithu ar y Pryd:** Mae gan ffoaduriaid a cheiswyr lloches hawl i gael mynediad at driniaeth gan feddygon teulu waeth beth yw eu statws lloches ac mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn darparu cyfle i herio byrddau iechyd os gwrthodir mynediad iddynt i wasanaethau. Hefyd, yn unol â gofynion Deddf Cydraddoldeb 2010, ni ddylid gwahaniaethu yn erbyn ffoaduriaid a cheiswyr lloches oherwydd diffyg gwybodaeth o'r Saesneg. Mae angen i fyrddau iechyd sicrhau bod adnoddau cyfieithu ar y pryd digonol ar gael a'u bod yn addas i'r achos sy'n cael ei drafod. **Straen Trawmatig Cymru:** Mae Llywodraeth Cymru wedi cytuno ar weithredu gwasanaeth Straen Trawmatig Cymru sy'n defnyddio dull system gyfan, cyson, ac sy'n cael ei lywio gan y sylfaen dystiolaeth gyfredol a phrofiadau UHB Caerdydd a'r Fro a gwasanaethau Cyn-filwyr GIG Cymru. Mae byrddau iechyd yn datblygu cynlluniau ar sut y byddant yn cyflawni'r fanyleb yn eu rhanbarth - a dyrannwyd cyllid ychwanegol iddynt i wneud hyn. Nid 'gwasanaeth' y cyfeirir ato yn bennaf yw hwn - ond rhaglen wella a fydd yn cynnig adnoddau ar sail tystiolaeth i weithwyr proffesiynol sy'n delio ag unigolion sydd wedi profi trawma. Mae ffrydiau gwaith arbenigol ar waith ar gyfer grwpiau allweddol: » plant a phobl ifanc; » amenedigol; » carcharorion; » ffoaduriaid, ceiswyr lloches a phobl eraill sy'n ceisio noddfa; a » goroeswyr ymosodiadau rhywiol a thrais ar sail rhyw.

	Mae pecyn hyfforddiant sefydlogi emosiynol traws-sector wedi'i anelu at staff sy'n gweithio ym maes gofal sylfaenol, gwasanaethau cymdeithasol a'r trydydd sector eisoes wedi'i gyhoeddi ac mae Tîm Gweithredu Straen Trawmatig Cymru yn gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu rhaglen hyfforddi ategol. Yng ngoleuni'r pandemig a'r nifer cynyddol posibl o unigolion sydd angen cefnogaeth, mae'r tîm gweithredu wedi gweithio i gyflymu rhai agweddau ar eu cynllun gwaith. Mae modiwlau e-hyfforddi/pecynnau gwybodaeth sy'n ymgorffori fideos/animeiddiadau wedi'u cynllunio. Bydd mabwysiadwyr Bwrdd Iechyd cynnar yn anelu at fynd yn fyw yn fuan. **Cynllun Cyflawni ar gyfer Iechyd Meddwl Cymru** • Mae Llywodraeth Cymru wedi adolygu'r Cynllun Cyflawni ar gyfer Iechyd Meddwl ar gyfer 2019-2022 i gynnwys ymrwymiadau newydd a chamau gweithredu penodol, sy'n ymateb i anghenion iechyd meddwl sy'n newid ac anghenion y grwpiau hynny o bobl sydd wedi cael eu heffeithio'n anghymesur gan bandemig Covid-19 (er enghraifft cymunedau incwm isel a chymunedau Du, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig). • Fel rhan o'r Cynllun Cyflenwi Iechyd Meddwl - a thrwy fframwaith darparu'r GIG - bydd Byrddau ac Ymddiriedolaethau Iechyd yng Nghymru yn tystio sut y byddant yn darparu gwasanaethau'n deg ac yn sicrhau bod mynediad at wybodaeth yn cael ei darparu pan fo angen ac ar ffurf sy'n hygyrch, gan gynnwys ystyried iaith. Rydym hefyd yn sicrhau bod Llinell Gymorth BAME Cymru yn cysylltu â llinell gymorth iechyd meddwl CALL genedlaethol i ddarparu mynediad at gymorth iechyd meddwl. • Mae cyllid ychwanegol yn cael ei ddarparu i Diverse Cymru i wreiddio Cynllun Ardystio Arfer Da Gweithle Iechyd Meddwl BME yng Nghymru ymhellach. Byddwn yn parhau i weithio gyda Diverse Cymru a rhanddeiliaid allweddol eraill i sicrhau bod gwasanaethau iechyd meddwl yn hygyrch ac yn briodol yn ddiwylliannol. • Mae yna ymrwymiad newydd hefyd yn y Cynllun Cyflawni i sicrhau bod iechyd meddwl yn cael ei ymgorffori yn y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol sydd ar ddod yng Nghymru.

Hyfforddiant ac ymwybyddiaeth; dylai'r Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol a gynigiwyd ym Mhapur Gwyn Llywodraeth Cymru yn 2012 ganolbwyntio ar yr unigolion hynny sydd fwyaf tebygol o wneud cyswllt cychwynnol â pherson sydd mewn perygl o drais, a chynnwys yr heddlu, athrawon a staff eraill ysgolion, swyddogion tai a digartrefedd a gwasanaethau cymdeithasol fel blaenoriaeth, gyda llinellau atgyfeirio clir ac uniongyrchol pe bai camdriniaeth yn cael ei datgelu fel trais ar sail 'anrhydedd', priodas dan orfod, FGM a masnachu pobl, a'r ffordd orau o gynorthwyo menywod gyda NRPF.	• Rydym wedi ymrwymo i wneud hyfforddiant yn berthnasol ac yn hygyrch i bawb • Rydym wedi agor ein hyfforddiant ar-lein VAWDASV i'r holl weithwyr proffesiynol (nid dim ond y rhai sy'n awdurdod perthnasol) • Bydd grwpiau 3 Gofyn a Gweithredu yn canolbwyntio ychydig mwy ar gymhlethdod anghenion a materion • Rydym wedi comisiynu hyfforddiant ychwanegol eleni felly gall unrhyw weithiwr proffesiynol rheng flaen gael mynediad at hyfforddiant HBA. Mae gennym faes llafur arbenigol - mae'n gosod cyfrifoldeb ar awdurdodau perthnasol i sicrhau hyfforddiant parhaus/pynciol i staff
Dylai hyfforddiant llawn ar fasnachu mewn pobl, NRPF a'r Consesiwn Trais yn y Cartref, trais ar sail 'anrhydedd', priodas dan orfod a FGM fod yn rhan o ofynion hyfforddiant Cam 3 a 4 o fewn Hyfforddiant Cenedlaethol Cymru. Fframwaith. Mae angen datblygu hyfforddiant ynghyd ag arbenigwyr o sectorau sy'n mynd i'r afael â materion trais ar sail rhyw ar hyn o bryd gan gynnwys sefydliadau menywod BME a sefydliadau sy'n gweithio gyda'r system mewnfudo a lloches. Dylai eu mewnwelediadau gael eu prif ffrydio i'r elfen arweinyddiaeth a hyfforddiant.	Rydym wedi sefydlu Rhaglen Hyfforddiant Gwrth-Gaethwasiaeth i ddarparu ystod eang o gyrsiau ledled Cymru i lefel gyson. Cymeradwyir yr hyfforddiant gan Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol Llywodraeth Cymru. Bob blwyddyn mae miloedd o bobl ledled Cymru yn elwa o dderbyn yr hyfforddiant hwn. Mae caethwasiaeth yn drosedd gymhleth i'w hymchwilio a'i herlyn a dyna pam rydym wedi gweithio gyda'n partneriaid o'r Heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron i ddatblygu'r Cwrs Troseddau Cyfundrefnol a Chaethwasiaeth Fodern. Darpariaeth hyfforddiant ar y cyd tri diwrnod yw hon ar gyfer Uwch Swyddogion Ymchwilio Gorfodi'r Gyfraith ac Erlynwyr y Goron ac Eiriolwyr y Goron.

Dylai'r hyfforddiant gynnwys dulliau adnabod a llwybrau atgyfeirio clir ac uniongyrchol ar gyfer menywod a merched sydd angen cymorth oherwydd NRPF, neu oherwydd iddynt gael eu masnachu.	Rydym wedi datblygu a gweithredu'r Llwybr ar draws Cymru gyfan ac mae'n ymgorffori'r defnydd o'r broses Cynhadledd Asesu Risg Amlasiantaeth (MARAC) ar gyfer goroeswyr. Ystyrir hyn yn arfer da a dim ond yng Nghymru y mae'n digwydd. Er mwyn cefnogi'r broses hon, mae Cydlynydd MARAC wedi'i recriwtio ac mae'n cael ei ariannu i ddechrau o asedau a atafaelwyd gan droseddwyr gan ddefnyddio Deddf Elw Troseddau 2002. Mae Cydlynydd MARAC yn aelod o staff BAWSO sy'n gweithio o'r Uned Troseddau Cyfundrefnol Ranbarthol. Mae'r swydd bellach yn cael ei hariannu ar y cyd gan Heddluoedd Cymru.
Gwasanaethau a Chymorth. Mae angen adnabod dioddefwyr masnachu mewn pobl yn symlach a defnydd cyson o'r Mecanwaith Atgyfeirio Cenedlaethol, y dylid ei fonitro, er mwyn sefydlu a dadansoddi cyfraddau atgyfeirio a chwestiynau adnabod sydd wedi'u hymgorffori yn Rhestr Wirio Asesiad Risg DASH.	Rydym wedi gweithio'n agos gydag asiantaethau allweddol yng Nghymru, ac ar draws Llywodraeth Cymru i bennu graddfa, mathau a lleoliad caethwasiaeth yng Nghymru. Mae hyn yn helpu i wella gwybodaeth a chofnodi digwyddiadau yng Nghymru, gan ddefnyddio'r Mecanwaith Atgyfeirio Cenedlaethol (NRM), a chynyddu achosion o fewn y System Cyfiawnder Troseddol. Mae Cymru yn un o dair ardal Mabwysiadu Cynnar a ariennir gan y Swyddfa Gartref ar gyfer y Rhaglen Gwarcheidwaid Masnachu Plant Annibynnol. Mae Barnardo's Cymru yn gweithredu'r Rhaglen yng Nghymru.
Dylai cyfieithwyr ar y pryd a chyfieithwyr gael eu hyfforddi ar drais ar sail rhyw dan y Fframwaith gyda Chod Ymddygiad cadarn - yn y sector cyhoeddus ac mewn amgylcheddau eraill. Bydd cynyddu argaeledd cyfieithwyr ar y pryd hyfforddedig, menywod yn ddelfrydol, yn golygu bod menywod sy'n profi trais yn y cartref yn fwy abl i ddatgelu eu profiadau yn hyderus.	Mae'r cam gweithredu hwn yn dal i gael ei ddatblygu - rydym yn edrych ar ffyrdd o agor gofyn a gweithredu i staff awdurdodau amherthnasol.

Cymorth i Fenywod Cymru

Argymhellion	Adolygiad o Gynnydd/Ymateb
Dylai llinell gymorth Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol Cymru Gyfan gynnwys pobl arbenigol i ddelio â galwadau sydd â'r gallu i gynorthwyo menywod i wneud cais am Gonsesiwn Trais yn y Cartref Amddifadedd y Swyddfa Gartref (DDV).	Nid yw hyn wedi cael ei weithredu oherwydd mae'n rhaid i gyfreithiwr mewnfudo roi cyngor mewnfudo (sy'n cynnwys cynghori goroeswr i wneud cais am y DDVC). Gall staff cymorth yn y darparwyr gwasanaeth (ee lloches) gynghori'r goroeswyr i ofyn am gyngor mewnfudo ar eu hopsiynau ar ôl iddynt dderbyn atgyfeiriad i gefnogi goroeswr gyda NRPF. Os yw'r goroeswr yn gymwys ac yn penderfynu (ar ôl cael y wybodaeth hon gan y cyfreithiwr) bwrw ymlaen, gall y gweithiwr cymorth helpu i wneud y cais. Felly fel rheol y gweithwyr cymorth a fydd yn cynorthwyo i wneud y cais hwn (nid y llinell gymorth). Yn 2021 comisiynodd WWA Praxis i ddarparu hyfforddiant i holl wasanaethau VAWDASV y trydydd sector yng Nghymru ar hawliau goroeswyr yng Nghymru sy'n destun rheolaeth fewnfudo. Roedd hyn yn cynnwys sesiwn ar y DVR/DDVC, yn ogystal â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru), yr NRM, a Chefnogaeth Lloches
Dylai pobl sy'n trin galwadau gael eu hyfforddi i allu nodi trais ar sail 'anrhydedd', priodas dan orfod a FGM.	Mae'r holl drinwyr galwadau wedi'u hyfforddi fel rhan o'u cyfnod sefydlu i nodi pob math o VAWDASV - gan gynnwys HBV, FGM, Priodas dan Orfod ac ati. Mae'r holl Weithwyr Cymorth Llinell Gymorth hefyd wedi cwblhau llyfrau gwaith QCF (Lefel 3) sy'n cynnwys Uned ar y pynciau a grybwyllir.
Dylai arbenigwyr sy'n gallu darparu ymatebion addas fod ar gael bob amser i sicrhau ymatebion priodol ac amserol.	Mae'r Llinell Gymorth yn gweithredu ar sail 24/7/365 gyda 4 llwybr hygyrchedd: ffôn, gwe-sgwrs, testun SMS ac ymholiadau trwy e-bost. Mae pob Gweithiwr Cymorth Llinell Gymorth yn ddwyieithog (Cymraeg a Saesneg) ond gallant hefyd ddefnyddio Llinell Iaith ar gyfer unrhyw un sydd angen gwasanaethau cyfieithydd ar y pryd. Mae WWA hefyd wedi datblygu Pecyn Cymorth ar gyfer gwasanaethau arbenigol ar hawliau goroeswyr sy'n destun rheolaeth fewnfudo. Gwnaethpwyd hyn gyda mewnbwn gan ystod eang o arbenigwyr, gan gynnwys bargyfreithwyr sy'n arbenigo mewn cyfraith gyhoeddus a gwasanaethau eiriolaeth lloches ac ymfudol.

Argymhellion eraill yr ydym wedi helpu i gyflawni yn eu herbyn (ee trwy hyfforddiant, ymgyrchoedd)	
Dylai staff perthnasol Awdurdodau Lleol fod yn ymwybodol o hyfforddiant a gwybodaeth am NRPF a dylent gadw cofnodion o'r achosion a gefnogir, a sicrhau rheolaeth ragweithiol ar achosion.	Mae staff awdurdodau lleol yn dod o dan y Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol - dylai pob un gwblhau hyfforddiant lefel 1, a dylai Gofyn a Gweithredu gwmpasu carfanau penodol. Mae Cymorth i Fenywod Cymru yn rhan o'r bartneriaeth sy'n cyflwyno'r hyfforddiant hwn. Yn yr hyfforddiant Gofyn a Gweithredu, trafodir NRPF fel un o'r rhwystrau i geisio cefnogaeth. Rhaid i bob Awdurdod Lleol a Byrddau Iechyd Lleol gynhyrchu strategaethau VAWDASV lleol yn ogystal â chadw at ganllawiau comisiynu VAWDASV statudol - ar gyfer y ddau dylid cynnal asesiadau anghenion cynhwysfawr yn ogystal ag asesiadau effaith Cydraddoldeb a ddylai nodi'r anghenion o ran NRPF trwy ymgynghori â gwasanaethau arbenigol lleol, goroeswyr a defnyddio data ac ymchwil cenedlaethol. Ar hyn o bryd mae'n aneglur iawn a yw hyn yn cael ei wneud yn gyson neu o gwbl mewn rhai meysydd.

Dylid cydnabod masnachu mewn pobl fel mater iechyd: dylai darparwyr gofal iechyd dderbyn hyfforddiant ar ganlyniadau iechyd masnachu mewn pobl, o ran canlyniadau iechyd corfforol, rhywiol, atgenhedlu, cymdeithasol a iechyd meddwl, a dulliau diwylliannol cymwys at gefnogi pobl sydd wedi'u masnachu.	Mae Cymorth i Fenywod Cymru yn gweithio i ddod â masnachu mewn pobl a chamfanteisio o dan agenda VAWDASV. Rydym wedi ysgrifennu papur safbwynt ar hyn (i'w gyhoeddi'n fuan) ac yn ddiweddar wedi trefnu a chynnal digwyddiad bwrdd crwn ar gyfer gwahanol sectorau a goroeswyr, gan gynnwys Llywodraeth Cymru at y diben hwnnw. Mae'r Strategaeth Genedlaethol VAWDASV gyfredol yn nodi Masnachu mewn Pobl a chamfanteisio ond prin yw'r camau gweithredu sy'n cyd-fynd â hi ac ar hyn o bryd mae'r gwaith hwn yn digwydd ar sail seilo. Rydym yn galw am ddod â'r gwaith hwn o dan lywodraethu dull traws-lywodraethol i VAWDASV.
Dylai pob darparwr gwasanaeth sicrhau bod menywod sydd wedi'u gwasgaru i Gymru yn ymwybodol ar y cam cynharaf o'r gwasanaethau sydd ar gael iddynt, a ddylai, ar gyfer menywod sy'n ceisio lloches, gynnwys eu hawliau mewn perthynas â Chyfweliad Lloches y Swyddfa Gartref yn unol â Chanllawiau Rhyw y Swyddfa Gartref.	Darparwyd hyfforddiant 'Gweithiwr Proffesiynol Dibynadwy' i Gyngor Ffoaduriaid Cymru gan Gymorth i Fenywod Cymru. Rydym hefyd wedi cynnal digwyddiadau yn ymwneud â NRPF i gynyddu ymwybyddiaeth, ee https://www.welshwomensaid.org.uk/wp-content/uploads/2019/12/WWA-Cheques-and-Balances-Economics-of-Abuse-Report.pdf Mae Cynllun Gweithredu Cenedl Noddfa yn nodi aliniad â VAWDASV ond prin fu'r llywodraethu a'r cyswllt ar draws yr agendâu hyn i gyflawni hyn. https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-03/nation-of-sanctuary-refugee-and-asylum-seeker-plan_0.pdf
Ni ddylid rhoi asiantaethau mewn sefyllfa lle maent yn troi menywod i ffwrdd ar sail eu statws NRPF. Dylai gwasanaethau helpu neu gyfeirio pobl gymwys gyda NRPF i wneud cais am Gonsesiwn Trais yn y Cartref Amddifadedd y Swyddfa Gartref ar y cyswllt cyntaf, naill ai trwy'r llinell gymorth neu aelod o staff sydd wedi'i hyfforddi'n briodol yn y sefydliad sy'n gallu nodi cymhwysedd a darparu cefnogaeth trwy gydol y broses.	Mae'r Llinell Gymorth Byw Heb Ofn wedi arsylwi bod asiantaethau, yn amlach na pheidio, yn gwrthod caniatáu mynediad i lochesau i'r rhai sydd â NRPF. Mae ffurflenni data blynyddol Cymorth Menywod Cymru gan yr aelodaeth yn dangos, er bod nifer yr atgyfeiriadau lloches a dderbyniwyd ar gyfer goroeswyr sydd â NRPF wedi bod yn cynyddu flwyddyn ar ôl blwyddyn am y 4 blynedd diwethaf (2016/17-2019/20), yn gyfrannol, bu gostyngiad rhwng 2016/17 a 2018/19 (o 79% i 68%), ond yn 2019/20 cynyddodd hyn eto i 79%. Mae'n bwysig nodi gwir gyfyngiadau'r DDVC a'r rhwystr y mae hyn yn ei achosi i wasanaethau allu dod o hyd i arian i ddarparu ar gyfer goroeswyr â NRPF. Nid yw pawb yn gymwys i gael DDVC (dim ond y rhai ar fisa priod/partner y mae eu partner yn ddinesydd Prydeinig neu sydd â statws sefydlog yn y DU sy'n gymwys). Y dirwedd mewnfudo a chymhwyster cymhleth y mae'n rhaid i bobl ei llywio yw'r broblem. Mae WWA yn gwneud cryn dipyn o waith i geisio egluro'r sefyllfa hon a'r gwahanol opsiynau ar gyfer goroeswyr fel nad yw asiantaethau'n cael eu rhoi mewn sefyllfa o droi menywod i ffwrdd. Mae hwn bellach wedi'i ddarparu ac ar ben hynny mae pecyn cymorth/ cefnogaeth wedi'i ddatblygu a'i rannu gyda holl wasanaethau VAWDASV y trydydd sector.

Llenyddiaeth mewn iaith glir ar gyfer mwy o hygyrchedd, ac mewn gwahanol gyfryngau i'r rhai nad ydynt yn llythrennog, yn ogystal ag ymestyn yr ieithoedd a ddefnyddir; taflenni i'w dosbarthu'n eang mewn amrywiaeth o leoliadau, gan gynnwys mewn meddygfeydd, toiledau merched a gorsafoedd heddlu.	Mae Cymorth i Fenywod Cymru wedi recriwtio swyddog i wella hygyrchedd y Llinell Gymorth ar gyfer gwahanol gymunedau ymylol a lleiafrifol. Mae deunyddiau wedi'u darparu mewn amrywiaeth o fformatau, sticeri, cardiau coffi, posteri, ac ati ac wedi'u lledaenu'n eang. Mae ymgyrch ddiweddar Llywodraeth Cymru "Dylai neb deimlo'n ofnus gartref" wedi ei chyfieithu i nifer o ieithoedd. Mae Cymorth i Fenywod Cymru wedi darparu deunyddiau wedi'u cyfieithu ar gyfer goroeswyr ac arsylwyr, gan gynnwys plant a phobl ifanc, mewn sawl iaith ac mewn fformat hawdd ei ddarllen.
Hyfforddiant arbenigol parhaus mewn trais ar sail rhyw ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol, awdurdodau lleol, yr heddlu, tai ac iechyd.	Dylai hyn gael ei gwmpasu trwy'r Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol. Mae gan WWA ystod o hyfforddiant ar gael, gan gynnwys: • Cyflwyniad i VAWDASV • Ymwybyddiaeth Cam-drin yn y Cartref • Deall Trais Ar Sail Anrhydedd fel y'u gelwir • Ymarfer wedi'i lywio gan drawma • Deall Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod • Effaith VAWDASV ar Blant a Phobl Ifanc.
Dylai gwasanaethau gydnabod anghenion penodol menywod yn hytrach na chanolbwyntio ar eu statws mewnfudo.	Mae hyn yn ganolog i'r model a'r dull Newid sy'n Para a hyrwyddir gan WWA sy'n canolbwyntio ar ddull sy'n seiliedig ar gryfderau ac sy'n cael ei arwain gan anghenion i gefnogi goroeswyr. Mae'r model Newid sy'n Para yn cael ei dreialu gyda gwasanaethau yng Nghaerdydd, ond mae'r egwyddorion yn cael eu hyrwyddo gan holl aelodau WWA a'r Llinell Gymorth. Mae WWA wedi cyflwyno'r dull hwn i gomisiynwyr ledled Cymru. Mae'r canllawiau comisiynu cenedlaethol yn diffinio cefnogaeth arbenigol sy'n cael ei harwain gan anghenion - dylai comisiynwyr ddilyn hyn (yn ymarferol, mae hyn yn gyfyngedig). Mae'r strategaeth Genedlaethol yn ymrwymo i ariannu gwasanaethau sy'n seiliedig ar gryfderau sy'n cael eu harwain gan anghenion yn gynaliadwy - unwaith eto mae angen cyflawni hyn. Mae Safonau Gwasanaeth Ansawdd Cenedlaethol WWA yn nodi gwasanaethau ar ddull a arweinir gan anghenion. Mewn perthynas â NRPF, yn benodol, mae'r Safonau yn ei gwneud yn ofynnol i wasanaethau ddangos: "1.5 Ni wrthodir gwasanaeth i unrhyw oroeswr sydd angen cymorth oherwydd nad Saesneg yw ei iaith gyntaf, oherwydd ei statws mewnfudo neu oherwydd nad oes ganddo'r hawl i arian cyhoeddus."
Rhaglenni camdrinwyr sy'n hygyrch i bobl nad ydyn nhw'n siarad Saesneg ac sydd ar gael mewn lleoliadau cymunedol.	Mae Respect (sefydliad cam-drin yn y cartref y DU sy'n arwain ar ddatblygu a gweithredu gwaith diogel ac effeithiol gyda chyflawnwyr ac y mae WWA yn bartner ag ef wrth ddarparu Newid sy'n Para) yn gofyn am dystiolaeth o gyllideb cyfieithu ar y pryd fel rhan o achrediad gwasanaeth.
Rhaglenni mentora a chyfeillio ar gyfer menywod sy'n profi trais ar sail rhyw.	Treialodd WWA y model SEEdS (Gwasanaethau Grymuso ac Addysgu Goroeswyr) ac maent bellach yn hwyluso datblygiad Rhwydwaith Ymgysylltu Goroeswyr ledled Cymru.

Mynediad at gyfieithwyr ar y pryd benywaidd proffesiynol.	Mae'r Llinell Gymorth, a llawer o aelodau WWA yn defnyddio Llinell Iaith ond nid yw'r cyfieithwyr ar y pryd bob amser yn fenywod.
Gwell partneriaeth a chydweithrediad rhwng cyrff anllywodraethol yng Nghymru sy'n cefnogi menywod BME.	Mae cyni wedi arwain at brinder gwasanaethau BME arbenigol yng Nghymru. Mae prosesau tendro a chomisiynu cystadleuol wedi effeithio ar bartneriaethau a chydweithio. Yn enwedig lle nad yw darpariaeth 'gan ac ar gyfer' wedi'i chydnabod. Hefyd, mae angen darparu adnoddau ar gyfer cydweithredu a phartneriaethau fel rhan o'r model cyllido cynaliadwy, mae'n cymryd gallu ac adnoddau i weithio gyda'n gilydd (yn enwedig wrth fynd i'r afael â deinameg pŵer). Mae'r canllawiau comisiynu cenedlaethol yn nodi'r angen am ddarpariaeth 'gan ac ar gyfer' - nid yw hyn yn cael ei gyflawni ar draws Cymru.
Gwneud athrawon yn ymwybodol o ddangosyddion trais ar sail 'anrhydedd', FGM a phriodas dan orfod.	Mae grŵp Cam-drin Seiliedig ar 'Anrhydedd' Cymru wedi ymrwymo i wthio peth o'r agenda hon yn ei blaen. Mae WWA yn arwain ar ddatblygu taflenni ffeithiau diogelu Priodas dan Orfod ar gyfer ysgolion â LIC/Hyb ACEs/BAWSO, a'u bwydo i mewn i daflen ffeithiau'r HBA ar FGM. Mae WWA hefyd yn pwyso am gysylltu hyn â'r dull Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb/Addysg Gyfan tuag at VAWDASV. Mae canllawiau Llywodraeth Cymru ar ddull addysg gyfan o ymdrin â VAWDASV yn cyfeirio at HBV, FGM, Priodas dan Orfod ac yn tynnu sylw at arfer gan BAWSO. Mae angen gweithredu ac ariannu hyn. Dylai athrawon gael eu cynnwys mewn hyfforddiant Gofyn a Gweithredu, ond gwyddom nad yw hyn wedi digwydd mewn sawl rhan o Gymru.
Sicrhau cyllid cynaliadwy ar gyfer gwasanaethau cymorth i blant a phobl ifanc y mae trais yn effeithio arnynt, yn unol â'r cynnydd yn y galw y bydd y cynnig hwn yn ei greu.	Rydym yn parhau i ymgyrchu dros hyn ond nid ydym yn teimlo ein bod yn agosach at ein nod. Gweler e.e. ein hadroddiad Cyflwr y Sector: https://www.welshwomensaid.org.uk/wp-content/uploads/2020/11/State-of-the-sector-2020-PDFdesign.pdf a hefyd Adroddiad Mae Plant yn Bwysig: https://www.welshwomensaid.org.uk/wp-content/uploads/2019/11/Children-and-Young-People-participation-report-FINAL.pdf Ar hyn o bryd mae NSPCC a WWA yn ymgyrchu gyda'i gilydd - gweler e.e. https://www.welshwomensaid.org.uk/campaigning/children-and-young-people-support-campaign-toolkit/
Mae angen ffynonellau cyllid diogel ar asiantaethau arbenigol sy'n darparu gwasanaethau i'r sector menywod BME fel y gallant ganolbwyntio ar gefnogi a diwallu anghenion menywod BME y mae trais ar sail rhyw yn effeithio arnynt. Dylai'r Llywodraeth sicrhau bod grwpiau cymunedol menywod BME yn gallu cyrchu digon o adnoddau i symud ymlaen â'r gwaith hwn.	Rydym wedi bod yn galw am hyn yn ein hadroddiadau Cyflwr y Sectorau ers blynyddoedd. Mae'n ymrwymiad o fewn canllaw comisiynu VAWDASV cenedlaethol a strategaeth genedlaethol VAWDASV. Mae argymhellion adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru a nifer o Adroddiadau Pwyllgor Cydraddoldeb a Llywodraeth Leol y Senedd wedi tynnu sylw ato. Ond nid yw wedi'i gyflawni o hyd.

Canfyddiadau

Mae'r adroddiad hwn wedi nodi, cyn belled ag y bo modd, y sefyllfa bresennol ar yr argymhellion a wnaed yn adroddiad 2013. Gwnaed cynnydd sylweddol mewn rhai meysydd, gyda chyflwyniad deddfwriaeth a pholisi. Ond mae yna feysydd o hyd a allai fod angen gwaith ac ymchwil pellach. Mae'r rhain wedi'u nodi naill ai gan ddiffyg ymateb neu wybodaeth, neu o ganlyniad i'r broses werthuso.

a. NRPF. Nododd argymhellion gwreiddiol adroddiad 2013 argymhellion ar gyfer Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru ar NRPF, ac eto mae'n ymddangos bod hyn yn dal i ddisgyn trwy'r bwlch o gyfrifoldeb datganoledig/heb ei ddatganoli. Mae Llywodraeth Cymru yn nodi'n glir mai cyfrifoldeb y Swyddfa Gartref yw hyn. Er bod hyn yn wir am fewnfudo, o ran gwasanaethau cymorth, gallai Llywodraeth Cymru sicrhau bod cyllid ar gael i'r rheini sydd â NRPF pe bai'n dewis gwneud hynny. Mae gwaith a wnaed gan Bartneriaeth Mewnfudo Strategol Cymru fel yr argymhellir yn dal i ddangos ein bod yn aneglur ynghylch y data o ran faint o bobl sydd â NRPF ac mae tystiolaeth gan Gymorth i Fenywod Cymru yn dangos ei bod yn anodd iawn i fenywod yn y sefyllfa hon gael gafael ar unrhyw lety neu gefnogaeth. Roedd y cwestiwn o gyllid ar gyfer darpariaeth ffoaduriaid i fenywod a merched yn fater mor fawr yn 2013 ag y mae yn 2021, gyda'r astudiaethau achos yn dangos yr heriau y mae staff llinell gymorth yn eu hwynebu wrth sicrhau lleoedd.
b. Data. Rydym yn deall cyffredinrwydd byd-eang trais, ond llai am gyffredinrwydd trais yn ein cymunedau. Mae angen mwy o waith i ddatblygu systemau gwybodaeth, gwyliadwriaeth a rhannu data a all nodi a dadansoddi data ansoddol a meintiol er mwyn sicrhau nad yw profiadau cymunedau amrywiol ac ymylol yn cael eu heithrio. Mae hyn yn golygu, lle mae gennym y data ar droseddau a gofnodwyd gan yr heddlu, ac atgyfeiriadau llinell gymorth y dylem geisio deall lle bo hynny'n bosibl sut y gallem nodi lle mae cymunedau penodol wedi cael eu heffeithio. Efallai y bydd hyn yn gofyn am ddefnyddio dulliau cipio data meddalach o ymgysylltu â'r cymunedau eu hunain ac adroddiadau mwy penodol gan asiantaethau arbenigol sy'n gweithio gyda'r cymunedau hyn yng Nghymru.
c. Cynnwys pob asiantaeth. Roedd rhai asiantaethau yn ei chael hi'n anodd rhoi diweddariad ar eu hargymhellion. Mae angen mwy o waith i ddeall pa gynnydd a wnaed ym maes plismona yng Nghymru a'r gwasanaethau cymdeithasol yn benodol gan nad oedd y gwerthusiad hwn yn gallu adrodd ar y meysydd hyn.
d. Anweledigrwydd menywod a merched sy'n fewnfudwyr gan gynnwys y rheini o'r gymuned Teithwyr Sipsiwn Roma, gweithwyr sy'n fewnfudwyr a thymhorol, myfyrwyr ac eraill ar fisâu dros dro. Ychydig o dystiolaeth a gafwyd o waith sydd wedi mynd i'r afael â phrofiad penodol y grwpiau hyn yn uniongyrchol mewn perthynas â VAWDASV
e. Diffyg cydgysylltiad rhwng ymrwymiadau'r Cynllun Cenedl Noddfa ar VAWDASV a pholisi VAWDASV yn Llywodraeth Cymru. Mae'r cynllun a'r strategaeth genedlaethol fel ei gilydd yn cynnwys ymrwymiadau allweddol sy'n croesi rhwng meysydd polisi ond nid yw cysylltu'r rhain, a'r VAWDASV a'r sectorau ffoaduriaid yn ymddangos yn glir mewn strwythurau llywodraethu. Mae yna hefyd ddatgysylltiad â'r gwaith cydraddoldeb ehangach a llai o welededd ar brofiad menywod hŷn, LHDTI, neu fenywod a merched anabl, cyflawnwyr, a'r profiad o droseddau casineb ac aflonyddu rhywiol sy'n gysylltiedig â hil. Mae hyn wedi arwain at adael ymrwymiadau'n mynd rhagddynt neu ddim yn cael eu dwyn ymlaen yn amlwg yn y Cynllun Cenedl Noddfa a strategaeth genedlaethol VAWDASV.
f. Diffyg ymwybyddiaeth o ddyletswyddau Gwasanaethau Cymdeithasol o dan ddeddfwriaeth Cymru. Fel y dangosir yn yr Astudiaeth Achos lle mae gweithiwr cymdeithasol yn dweud ei fod yn "fwy o fater DV" (ac felly nid o fewn ei gylch gwaith). Mae LIC wedi comisiynu Rhwydwaith NRPF i ddarparu hyfforddiant ar hyn, a ddaeth i ben yn ddiweddar. Ond mae'r adolygiad hwn yn canfod bod mwy o waith i'w wneud i sicrhau bod gwell dealltwriaeth o'r dyletswyddau o dan y Ddeddf, na chânt eu crybwyll yn y diweddariad gan Lywodraeth Cymru mewn perthynas â gwasanaethau cymdeithasol ac awdurdodau lleol.
g. Diffyg llywodraethu ar y cyd o amgylch VAWDASV, VAWG a mewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches. Er bod y Swyddfa Gartref yn mynychu'r Tasglu Gweinidogol ar Ffoaduriaid a Cheiswyr Lloches, nid oes fforwm sy'n dwyn ynghyd swyddogion y ddwy lywodraeth ar y mater penodol hwn.

Casgliad

Mae'r adolygiad hwn wedi canfod y gwnaed rhywfaint o gynnydd gwirioneddol o ran deddfwriaeth o ran awdurdodaethau a pholisi, arweiniad a phroses llywodraethau Cymru a'r DU sydd wedi bwrw ymlaen â sawl agwedd ar y gwaith hwn. Mae'r bylchau wedi'u nodi yn y canfyddiadau, a gellir bwrw ymlaen â gwaith pellach i gau'r rhain ac adrodd yn erbyn cynnydd trwy adolygiad Strategaeth VAWDASV Genedlaethol Cymru a gynhelir yn 2021.

Cyfeiriadau

1 Hubbard, A, Payton, J a Robinson, A 'Torri Tir Newydd: Trais yn erbyn Menywod a Merched sy'n Fewnfudwyr, yn Ffoaduriaid neu'n Geisiwyr Lloches Partneriaeth Mewnfudo Strategol Cymru: Caerdydd; 2013.

2 Wadere, H, 'Cut' Sioan a Shuster: Llundain: 2016

3 Cymorth i Fenywod Cymru https://www.welshwomensaid.org.uk/2020/08/creating-change-that-lasts-responding-to-vawdasv-following-the-covid-19-pandemic-roundtable/ cyrchwyd 13.3.21

4 Llywodraeth Cymru, Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol (VAWDASV) Canllawiau Statudol ar gyfer Comisiynu Gwasanaethau VAWDASV yng Nghymru (2019) https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-05/statutory-guidance-for-the-commissioning-of-vawdasv-services-in-wales.pdf [cyrchwyd 13.3.21]

5 Strategaeth Genedlaethol ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin yn y Cartref a Thrais Rhywiol - 2016 - 2021 https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-06/national-strategy-2016-to-2021.pdf {cyrchwyd 14.3.21]

6 Banc y Byd https://www.worldbank.org/en/topic/socialsustainability/brief/violence-against-women-and-girls#:~:text=Gender-based%20violence%20%28GBV%29%20or%20violence%20against%20women%20and,sexually%20assaulted%20by%20-someone%20other%20than%20a%20partner. 2019 [cyrchwyd on 14.3.21]

7 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf

8 Costau economaidd a chymdeithasol cam-drin yn y cartref: Swyddfa Gartref: Llundain: 2017 https://www.gov.uk/government/publications/the-economic-and-social-costs-of-domestic-abuse#:~:text=This%20report%20estimates%20the%20social,be%20approximately%20%C2%A366%20billion.

9 https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-06/national-strategy-2016-to-2021.pdf

10 Access Denied: The cost of the "no recourse to public funds" policy https://static1.squarespace.com/static/590060b0893fc01f949b1c8a/t/5d0bb6100099f70001faad9c/1561048725178/Access+Denied+-+the+cost+of+the+No+Recourse+to+Public+Funds+policy.+The+Unity+Project.+June+2019.pdf

11 Cynllun Cenedl Noddfa Llywodraeth Cymru https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-03/nation-of-sanctuary-refugee-and-asylum-seeker-plan_0.pdf#:~:text=The%20%E2%80%98Nation%20of%20Sanctuary%E2%80%99plan%20outlines%20the%20breadth%20of,relations%20between%20these%20communities%20and%20wider%20society%20improved.

12 Dudhia, P 'Will I ever be Safe? Asylum seeking women made destitute in the UK' Women for Refugee Women: Llundain: 2020 https://www.refugeewomen.co.uk/wp-content/uploads/2020/02/WRW-Will-I-ever-be-safe-web.pdf

13 https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-06/national-strategy-2016-to-2021.pdf

14 https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020 [cyrchwyd 16.3.21]

15 WHO https://www.who.int/mediacentre/news/releases/2013/violence_against_women_20130620/en/ [cyrchwyd 16.3.21]

16 Euronews https://www.euronews.com/2020/03/28/domestic-violence-cases-jump-30-during-lockdown-in-france

17 https://www.channelnewsasia.com/news/commentary/coronavirus-covid-19-family-violence-abuse-women-self-isolation-12575026

18 https://www.refuge.org.uk/25-increase-in-calls-to-national-domestic-abuse-helpline-since-lockdown-measures-began/

19 https://www.theguardian.com/society/2020/apr/15/domestic-abuse-killings-more-than-double-amid-covid-19-lockdown

20 Uned Atal Trais Cymru Adroddiad monitro trais misol Ionawr 2021. Caerdydd; 2021.

21 Llywodraeth y DU https://www.gov.uk/government/publications/social-care-sector-covid-19-support-taskforce-report-on-first-phase-of-covid-19-pandemic/bame-communities-advisory-group-report-and-recommendations

22 Llywodraeth Cymru: https://gov.wales/sites/default/files/publications/2020-07/covid-19-bame-advisory-group-potential-impact-of-covid-19-evidence-paper.pdf

23 Lasai, M https://www.theguardian.com/society/2019/feb/12/marai-larasi-bme-women-services-domestic-violence

24 Refuge https://www.refuge.org.uk/our-work/forms-of-violence-and-abuse/modern-slavery/

25 Love is not a passport to Sweden": Intimate Partner Violence against Migrant Women and the Proliferation of Rights' Statuses https://www.ecoi.net/en/file/local/1454526/1930_1544788590_discussion-paper-intimate-partner-violence-against-migrant-women-en.pdf

26 https://www.theguardian.com/society/2020/aug/09/uks-womens-refuges-turn-away-victims-who-speak-no-english

27 Refugee Women Connect: https://www.refugeewomenconnect.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=80da0a18-6898-43a4-8265-3fa4e8fe0d25

28 Sisters Not Strangers : https://allcatsrgrey.org.uk/wp/download/housing/homelessness/d37102_3eb3a41885e24e648f049a972e7e3335.pdf

PROFIADAU NIWEIDIOL MEWN PLENTYNDOD
ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES

Canolfan Cymorth ACEs
Llawr 5,
Rhif 2 Capital Quarter,
Stryd Tyndall
Caerdydd
CF10 4BZ

www.aceawarewales.com

E-bost: ACE@wales.nhs.uk